

# Luceafărul

SALA  
DE  
LECTURĂ

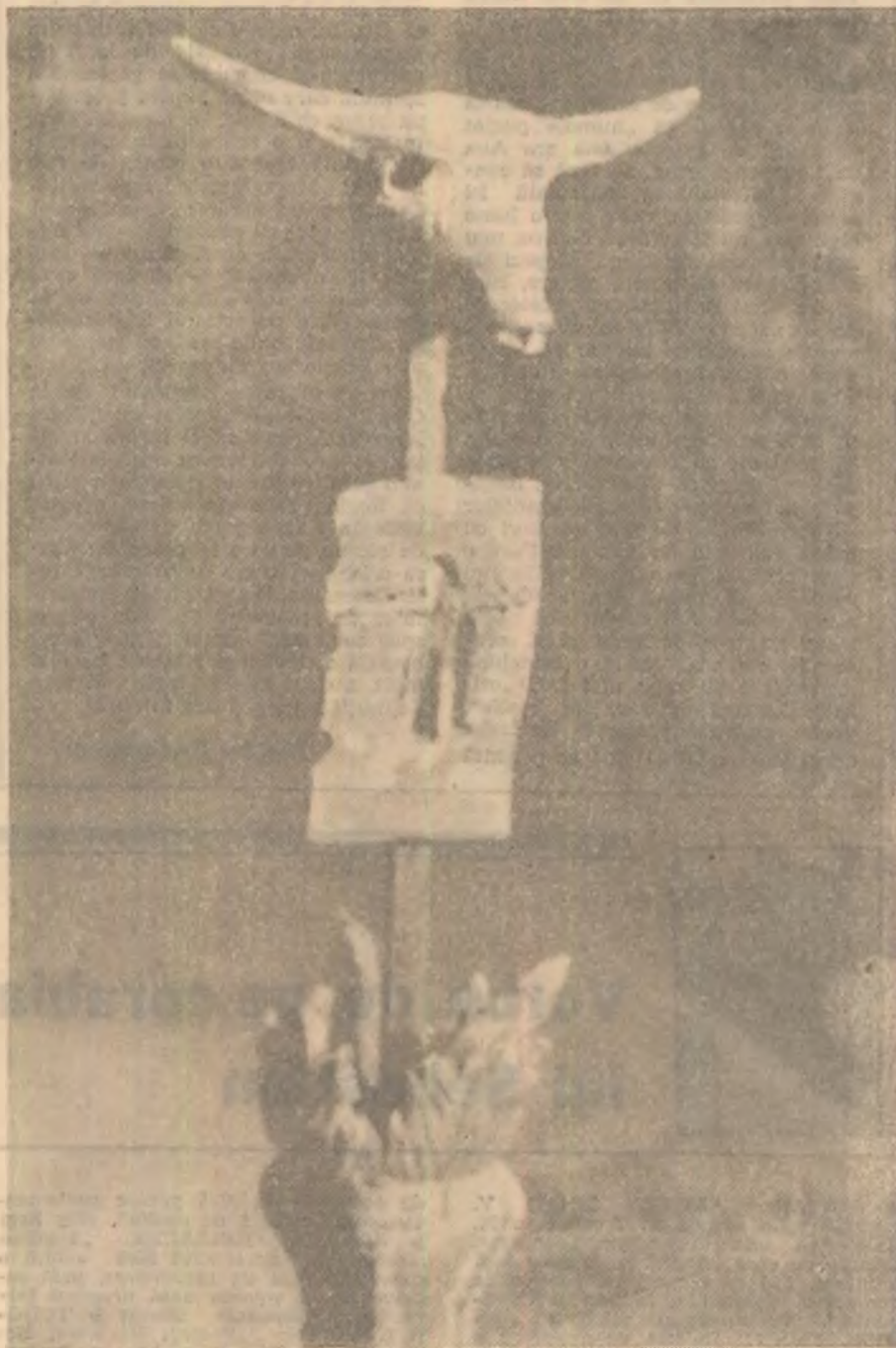
Săptăminal editat de tinerii scriitori din România

Serie nouă • Mercuri 23 martie 1993 12 (160)

## Pentru o democrație creștină

În editorialul de săptămîna trecută încercăm să arătăm că României în acest final de mileniu i s-ar potrivi, din punct de vedere politic, un partid a cărui doctrină să includă, ca pe un principiu fundamental, ideea formării personalității morale și civice a cetățeanului. Din cele trei doctrine ce se găsesc pe axa majoră a tablei politice de astăzi, două – social-democrația și liberalismul – au în vedere personalitatea umană gata formată, drept pentru care componenta lor educațională e sumară și, în orice caz, irelevantă în raport cu ceea ce le definește în fond: protecția categoriilor sociale instrumentale, respectiv încurajarea individualismului creativ. În schimb, a treia, democrația creștină conține, la rădăcină chiar, un imperativ pedagogic iar triada educațională familie-școală-biserică reprezintă, în toate variantele de azi ale acestei doctrine, un topos piramidal, prin urmare inamovibil și determinant pentru fondul propriu-zis politic al doctrinei. Ce înseamnă, de fapt, democrația creștină? Nimic altceva, în esență, decît racordarea principiilor democrației la acest regulament de ordine interioară al ființei care este, în lumea europeană, în lumea creștină în general, morală creștină. Pe care, în ce ne privește, o socotim drept o valoare integrativă, ca atare supra-religioasă, ceea ce îngăduie posibilitatea acceptării ei și de ne-creștini. Cod etic consacrat de o practică istorică de aproape două milenii, morală creștină este, fără îndoială, calea regală a creștinismului, a trăirii în modelul cristic, dar este, în egală măsură, și o cale regală a formării personalității umane prin armonizarea ambelor sale ipostaze, individuală și socială. Mai ales, această din urmă calitate a moralei creștine o considerăm ca fundament al doctrinei democrației creștine. Și tot pe ea ne bazăm atunci

cînd încercăm să stabilim cea mai adecvată ecuație politică la realitatea de astăzi a poporului român. Credem că – spre deosebire de alte țări – în România contemporană și liberalismul și social-democrația se cuvin a fi privite ca puncte de sosire ale traseului politic (altunde ele sînt puncte de plecare) în vreme ce democrația creștină ni se pare a fi punctul de plecare. Pentru că generația tînără de mîine să poată gîndi și acționa în spiritul liberalismului autentic sau al social-democrației reale trebuie ca generația tînără de astăzi să crească în spiritul moralei creștine. Ceea ce, în practica politică, s-ar traduce prin accentul special pus pe triada educațională, altfel zis prin reconsiderarea rolului familiei, școlii și bisericii, într-un cuvînt a etapei formative din viața cetățeanului. Dar un astfel de accent nu e singurul lucru care face din democrația creștină o doctrină adecvată realităților românești de la 1993. I se adaugă, din perspectivă de data asta economică, perspectivă pe care orice doctrină politică are obligația de a o conține dacă se dorește penetrantă, așa-numita economie socială de piață. Socotit în mod greșit ca fiind propriu doctrinei social-democrate, conceptul economiei sociale de piață este, prin semnificația lui originară, un concept al democrației creștine, impus ca atare de varianta catolică a acestei doctrine și corectat, mai mult sau mai puțin sever, de varianta reformată a doctrinei. Diferența, pentru cei avizați, dintre, bunăoară, economia italiană și economia germană din ultimele trei-patru decenii. Toate aceste considerente, și încă multe altele, care fac din doctrina democrației creștine o doctrină potrivită pentru România post-comunistă au de trecut însă de marele semn de întrebare ridicat de absența unei tradiții democrat-creștine în țările predominant ortodoxe. Există politologi care susțin că diferența istorică dintre catolicism și ortodoxie, adîncită în aproape un mileniu de la marea schismă, face impracticabilă, adică ineficientă doctrina democrației creștine, în variantele catolică și reformată, în țările ortodoxe din estul Europei. Poate că așa este. Dar nu vedem ce i-ar împiedica pe teoreticienii politicii să construiască o doctrină a democrației creștine întemeiată pe patrimoniul ideologic al ortodoxiei. Chiar dacă tradiția spune că în țările ortodoxe singura doctrină care a izbutit să se contureze ca doctrină politică a fost naționalismul creștin (mistic) iar nu democrația. Sau tocmai pentru asta.



Număr ilustrat cu lucrări ale artistului Aurel Vlad expuse la „Galeria Catacomba”. În pagina a 9-a, Corneliu Antim semnează o cronică plastică referitoare la această expoziție, intitulată „Teritoriile sacralului”

Kostis Palamas:



Scrisori  
cătrec Rachel

„L”

Marguerite Yourcenar:

O FEMEIE STRĂLUCITOARE ȘI TIMIDĂ:  
VIRGINIA WOOLF

— IN PAGINA A 10 A —

Petros Haris:

CU PANAIT ISTRATI

— IN PAGINA A 11 A —



semn

## Unitate de monolit

O coerență „de nezdruincinat“ este urmașa „unității de monolit“. O coerență a comportării puterii, la toate nivelurile ei. În ziua sosirii reginei Ana de România la București am aflat, de la „Actualități“, că persoana care a sosit este, în realitate, nici mai mult nici mai puțin decât Ana de Bourbon. Las la o parte faptul că „numele purtat anterior“ de Regina Ana era Ana de Bourbon-Parma, nu fără să constat că televiziunea națională își arogă drepturi pe care, într-o lume civilizată, nu le-ar avea nici cel mai înalt tribunal, în speță dreptul de a hotări, cu de la sine putere, cum ar trebui să se numească persoanele despre care ea (TVR) catadicsește să anunțe ceva. Dar nu pot să las la o parte faptul că, în anunțul său, TVR este solidară cu tot ceea ce rămâne, încă, de inspirație comunistă în acțiunile puterii. Ne amintim că, în 1947, cu câteva zile înaintea „actului de la 30 decembrie“, Regele Mihai cere — conform uzanțelor — permisiunea de a se căsători cu principesa Ana de Bourbon-Parma. Cere această permisiune primului ministru de atunci, Petru Groza, care-l refuză sub cuvânt că țara trece printr-o perioadă grea, ceea ce nici nu era tocmai o minciună (comuniștii nu spun niciodată „criză“), dar nici nu era „în cesticie“, pentru că nu o petrecere fastuoasă cerea Regele Mihai să i se permită

să facă, ci o căsătorie simplă. Petru Groza însă refuză, fiind probabil tocmai ocupat cu armarea faimosului său pistol, în prezența căruia își desăvârșește, câteva zile mai târziu, „actul istoric“. Iată deci că TVR nu e decât o bravă continuatoare a guvernării Groza-Dej, căci, din punctul ei de vedere, Regele Mihai de România este tot celibatar, din moment ce Regina Ana rămâne la „numele purtat anterior“. Sau poate că TVR a și pronunțat un divorț pe care nu i l-a cerut nimeni! În orice caz, nu e greu să ni-l închipuim pe sârmanii „ziariști“ de la TVR spărgându-și capetele să găsească o formulă care să nu supere președinția și tot ce foiește în jurul ei. Deși nu am nici o speranță în creierile lor, aflate încă sub masca de fier a lui Marx-Engels-Lenin-Stalin-Ceaușescu, mă gândesc că, în tot acel timp pierdut cu născocirea unui nume convenabil, ar fi putut — dacă s-ar fi concentrat — să facă ceva mai bun pentru „imaginea“ lor în lume, adică pe ecranul televizoarelor. Însă de unde nu-i, se spune că nici Dumnezeu nu mai speră.

În ce privește incidentul de la Operă, unde spectacolul cu „Rigoletto“ a început exact la ora anunțată — probabil prima oară în ultimul secol — numai și numai pentru că Regina Ana întârziase, această bădăranie face parte din arsenalul de șicane pe care le poate desfășura orice servitoare cu psihologie resentimentară. Dar și, iarăși, din unitatea de monolit sau cum i-or fi spus comuniștii supunerii prin forța brutală a unui popor întreg, ba mai mult, a unui întreg „lagăr“ în care deținuții sunt popoare întregi.

Nicolae Prelipceanu



## Vorbă de pe corabia lui Sebastian

● ADRIAN HALPERT, MIHAI V. NEAGU: „La sosirea în România a M. S. Regina Ana, entuziasm debordant. Gărzile de corp au făcut cu greu față mulțimii. Mil de oameni au scandat la aeroportul Otopeni și la hotelul Continental“. (Evenimentul zilei) ● ANDREI BĂDIN: „În sala de așteptare a aeroportului se afla un număr foarte mare de români care practic au umplut până la refuz aeroportul. Un grup de studenți a oferit Majestății Sale Regina Ana, pâine și sare. Cu greu, Majestatea Sa a reușit să iasă din aeroport fiind practic sufocată de mulțimea adunată“. (România liberă) ● ADRIAN PATRUȘCA: „Regina Ana revine în țară după vizita pe care familia regală a făcut-o anul trecut de Paști. Atunci, sutele de mil de simpatizanți au umplut străzile Bucureștiului, Sucevei, Putnei și Curții de Argeș, punând sub semnul întrebării toate sondajele IRSOP cu privire la opțiunea republicană a poporului român“. (ORA) ● „Vizită triumfală; Uralele cu care Majestatea Sa a fost primită în aula Facultății s-au prelungit minute în șir, iar discursurile care au urmat au fost și ele deseori întrerupte de scandări și aplauze“. (Cotidianul) ● DAN STANCA: „Cirpeală și reformă; În timp ce viscolul bătea cu putere la porțile Parlamentului, înăuntru, membrii guvernului primeau cu docilitate criticile vehemente ale deputaților și senatorilor“. (Tineretul liber) ● ION CRISTOIU: „E împede că guvernul nu se teme de o cădere. El se teme de altceva, mult mai important. Și anume de identificarea sa politică. Supunând Programul la vot, s-ar da opoziției posibilitatea de a se delimita. Și o delimitare prin vot din spere dreapta ar însemna fatal identificarea Programului ca fiind de stînga“. (Evenimentul zilei) ● DANIEL STĂNICĂ: „Dl. Văcăroiu a editat manualul

de economie politică pentru parlamentarii din anul I de studiu“. (Zig Zag) ● ROXANA IORDACHE: „Maxima strategie a guvernului fără soluții o constituie fuga de răspundere, prin eschiva de la votarea unui program improvizat“. (România liberă) ● TUDOREL URIAN: „Domni Văcăroiu, Negrițoiu și ceilalți guvernului au devenit la capătul primei lor sute de zile de activitate guvernamentală, niște filozofi ai echivocului. Ei nu au program de guvernare, ci o strategie pentru un program. Strategia e bună, dar programul nu există“. (Cuvintul) ● ANTON UNCĂ: „Să nu știe domnul Negrițoiu că, în absența concurenței, liberalizarea prețurilor îi permite producătorului ineficient, dar neconcurat, să se salveze de la faliment, stabilind prețuri la produsele pe care le realizează, după cum dorește?“. (România liberă) ● ADRIAN PATRUȘCA: „Regina Ana vine la București și este primită cu flori, premierul Văcăroiu vine în Parlament și este primit cu o moțiune de cenzură“. (ORA) ● CAROLINA ILICA: „Ce-a fost simplu la Minerii, e extrem de complicat în Parlament: căderea Guvernului“. (Tineretul liber) ● REGHINA VĂRVICI: „În inima Deltei oamenii nu trăiesc, ci supraviețuiesc“. (Curierul național) ● dr. MIHAELA GAVRILIU: „Scabia sau rîia și pediculoza (prezența păduchilor) sînt, alături de dizenterie, febră tifoidă, indicatorii unei grave lipse de igienă. Multă vreme le-am crezut dispărute fiind apanajul marilor catastrofe naturale sau conflagrații. Ascunsă marelui public, prezența rîiei și păduchilor a fost din ce în ce mai pregnantă în ultimii 10 ani“. (ORA) Emblemele epocii de aur... ● HORIA, SIMA și CRISAN: „Vadim Tudor reales/La al primulei congres“. (Academia Cațavencu) ● CORIOLAN HÂNCU: „P.R.M./Un congres tipic comunist — C.V. Tudor același apologet ceausist“. (România liberă) ● VIRGINIA GHÎȚĂ: „La partidul lui Vadim se votează cu aplauze“. (Expres) ● „În sfîrșit, o veste proastă pentru toți dușmanii țării: Cornelii Vadim Tudor a fost reales — cu o majoritate



dictatura personală

## Un Tigru nu moare niciodată de moarte bună

Va să zică, rămas pe dinafară comentariul politic (auziți ecoul — „Monarhia salvează România“, cu ocazia vizitei particulare a M. S. Regina Ana? Sau să fi făcut și eu un exercițiu democratic pe seama „moțiunii de cenzură“ depuse de Opoziție împotriva guvernului N. Văcăroiu), aveam parte de o sechestrare magică, fără doar și poate, abuzivă, o sechestrare a „conștiinței“; o țigancă îmi ghicea soarta în amindouă palmele întinse, fără să o aud, și eu deslușeam pe ecranul unui computer, computer apărut din senin în fața ochilor, ce deslușeam? Cuvint cu cuvint... Eram la Azuga, sosit pentru prima oară în viață, coborît de pe muntele Clăbucetului Taurului în Ajunul Crăciunului anului trecut și intrasem într-o circiumă deocheată cu un bețivan intelectual, după cite aveam să observ mai apoi, localnic hitru ce mă acostase pe strada principală, pe mijlocul căreia erau încorporate linii ferate la nivelul asfaltului și... Și cum eu nu puteam să cred în existența unui tren personal particular nu numai aici, la Azuga, ci în întreaga Românie, am ajuns să pun chiar și un pariu neghiob...

În fine, să continui să rememorez

acum, aici, ceea ce am citit eu pe ecranul computerului acolo, la Azuga înainte de a ieși din circiumă, căzu mrejele unei țigancuse — revedeți, rog, Luceafărul săptămîna de săptămîna, începînd cu numărul 2/1993, să țelegeți exact — fie și împotriva rîiei! A rațiunii revoluționare, de care face inevitabilă domnia suspiciunii, și, în curînd, pe aceea a terorii... bat în lemn...

Lumina computerului, indus de o nă nevăzută, filează iar pentru o clipă reaper unele după altele: „Mă auzi? De cite ori trage la trenul nostru particular în stație, în fața sediului F.S.N. Azuga, dacă ai noroc... Dacă ai noroc, poți să vezi saba unuia cunoscut, persoană importantă, ba altuia anonim la fereastra vagonului... A vagonului cu sorții? Bine, apoi, localnic hitru ce mă acostase pe strada principală, pe mijlocul căreia erau încorporate linii ferate la nivelul asfaltului și... Și cum eu nu puteam să cred în existența unui tren personal particular nu numai aici, la Azuga, ci în întreaga Românie, am ajuns să pun chiar și un pariu neghiob...

În fine, să continui să rememorez

zdrobitoare (să sperăm!)“. (Tineretul liber) ● HAJDU GYÖZÖ: „Înainte de toate te felicit din toată inima pe tine. Vadime, că ai fost reales! Dumnezeu să te ajute“. (Politica) ● CONSTANȚIN PAVEL: „Umorul e o treabă serioasă. Henri Bergson a prezis moartea lui Bulă“. (Adevărul) ● FLORENȚIN PETRAN: „Arta-i lungă, sula-i scurtă“. (Iepurașul) ● „Fratele găinarului național Cornelii Vadim Tudor este ofițer în SRI. Tatăl său n-a fost muncitor în fabrică, așa cum îi place celui mai iubit găinar al poporului să povestească. A fost croitor specializat în uniforme militare. Păcat că nu i-a făcut și micuțului Goe o uniformă de marinar sau de ofițer. De securitate“. (Cuvintul) ● CORNELIU VADIM TUDOR (din cuvîntarea la „al primulei congres“)... „Luciditatea mă obligă să spun adevărul pînă la capăt“. (Politica) ● SORIN ROȘCA STĂNESCU: „Lucrînd pentru lt. col. Iulian Merce, fost locțiitor la Direcția I-a, Cornelii Vadim Tudor i-a turnat la Securitate pe doi ziaristi din America“. (Evenimentul zilei) ● GHEORGHE ZAMFIR: „Aud lucruri incredibile: se duce lumina și depune flori pe mormântul lui Ceaușescu! Treaba asta l-a intrigat și pe tata, de la Găiești, care-mi spunea: „Fiule, acolo nu se pot duce decât cei care au trăit bine sub el, au avut, au furat, au jecmănit... Mormântul acela va mirosi urât sute de ani, căci a fost cel mai mare monstru pe care l-a avut România! Da...“. (România liberă) ● „Dl. Paul Everac, directorul TVR, a afirmat la întîlnirea de săptămîna trecută a dlui prim-ministru cu presa că editorialul din sulul se bucură de o mare trecere în rîndurile telespectatorilor“. (Expres magazin) ● CEZAR ION: „O nouă năzbîtie la Televiziune. Paul Everac ne va învăța, săptămînal, cite o poezie. Fiecare strofă va fi recitată de cite un actor“. (Evenimentul zilei) ● FLORIN MIRCEA CORCOZ: „Domnul ambasador Darie Novăceanu, primul proprietar agricol din Oarja“. (România liberă) ● MIRELA FLOREA: „În piața Bucur Obor, locul unui cerșetor a fost cumpărat cu 1,5 milioane lei“. (Evenimentul zilei) ● FREDERIC JOIGNOT: „Chinezii nu ejaculează niciodată“. (Prostituția) ● MARINA DOHI: „Președintele Comisiei de Investigare a Importului de Deșeuri Toxice declară: «În aducerea deșeurilor în țară sînt implicate fosta Securitate și fosta STASI...«. (Evenimentul zilei) ● CORNELIU VADIM TUDOR, președintele Partidului România Mare: „Congresul I al Partidului România Mare a reprezentat o mare biruință a doctrinei naționale!“. (România Mare)

ne mai încălzim oleacă, am cîștigat riul, fac eu cinste... Mergem? Be cu care pusese pariu mă apucase un cot — bem, domnule, ceva? Ce așa fix? Tocmai... Tocmai atunci văzusem cum se rusea un colț al perdelei de la un compartiment al vagonului cu sorții și... am apucat să citesc pe o pancartă, cu litere de mină: „Un Tigru nu moare niciodată de moarte bună“, făcîndu-mi scutur capul... Apoi, aproape am strigat; vezi și dumneata ce eu? Dar nu se mai vedea nimic, deusa căzuse... Un tigrul... Știi, eu tigrul, i-am spus bețivanului. Cum că, tigrul? a ris el — tigrul din ju sau unul din grădina zoologică ori de la circ? Asta-i asta-i; în zodi chinezesc eu sunt tigrul... Am vădit scris acolo, în unul din compartimentele vagonului cu sorții că nu... Nu se te! Nu mă crezi? Vezi dacă nu te astîmperi, las-o dracului de literă pură și întoarce-te la comentariile politice, n-o mai face pe deștept!

Pardon? Dar de unde știa bețivul eu... Nu, gata ajunge; aici se încheie ce îmi „dactilografiă“ la computer mela aceea „drăguță“ așezată la rîmea de scris de acasă, cu inițialele sau D.P. cusute cu arnici pe hăle deschelat... Sau nu era ea aceea ce legea cuvintele citate de mine? Ecranul computerului se întunecase, probabil fusese închis de țigancusa care îmi cea în palme, visam? Am închis o toropit și i-am deschis brusc, sper speriat? Ușa cu „Intrarea oprită“ din circiumii particulare din Azuga se șise de perete și apăruse bețivanul și cel cu pariul, cine altul, în carne și se, în vreme ce țigancă se apucase mîinile de cap, pregătita să prime palme după palme, bețivanul luîndu-l la bătaie; aici ați dispărut? De vă caut... I-al făcut farmece, fă? jitoare nenorocită, o să-ți dau foc în zi, o să torn benzină pe tine, cîți i-ai furat? Nu i-am furat nimic, și moartă mama, n-am apucat, țipa țipa ca...

Tocmai reîncepusem să-mi vin în ce naiba mi se tot întîmplă? Totul fusese decît o vrajă cu povestea a de pe calculator, ce poveste, cu tren fantomă cu un vagon cu sorți, ce cte... Mi-ar fi trebuit și mie niște pe să mă trezesc la realitate; norocul că iar îmi revenise durerea ascuțită ceafă, unde aveam un cucul în fo de „L“, știți... Gata, haideți să ieșim dată din circiumă asta împuțată și mergem la trenul nostru orășenesc Azuga, ne cheamă sirena — „sirena Vasile Roaită?“

Liviu Ioan Stoici

Petre Stoica

(va urma)



## Reformă și restaurație

Se spune că avem de făcut un drum — un drum istoric, desigur. De la totalitarism la democrație, de la comunism la capitalism, de la uniformizare la pluralism, de la constrângere la libertate s-ar părea că nu există decît o singură cale — o singură cale și un singur sens de parcurgere posibilă a acestei căi. În domeniul existenței productive — s-a repetat de nenumărate ori — a treia cale nu există. Am susținut, în citeva studii, că nu există nici o a doua cale. Avem în față o singură deschidere, ne plasăm într-un singur referențial al schimbării; un singur spațiu de variație este cel al competenței în modul angajării schimbării, al binelui sau mai puțin binelui, ori chiar răului fel în care se pășește pe drumul aflat dincolo de opțiunile noastre. Desigur, o astfel de evaluare a tranziției, ca o absolută obligativitate istorică poate fi socotită excesiv deterministă — fatalistă s-ar putea pretinde — și, în același timp, exagerat de optimistă. S-ar părea că nu pot exista primejdiile prea mari în ceea ce privește devenirea noastră întru modernitate și normalitate. În realitate, calea noastră este un drum multiplu; piste diferite au a fi parcurse coerent. O serie de parametri caracterizează punctul de pornire și cel de ajungere. O succintă evaluare a acestor factori (ce este startul și ce este tinta, ce legături specifice pot exista între start și țintă) va putea permite relevarea particularităților momentului în care ne aflăm acum, cu primejdiile și potențialitățile lui. Schimbarea noastră istorică este — firesc — multiparametrică. Nici un guvern, nici o autoritate și nici o națiune nu pot ține simultan sub privire, nu pot controla în paralel și nu se pot angaja complex în toate componentele, în final obligatorii, ale schimbării. Succesiunile și sincronismele trebuie atent gîndite și concepute. Punctul de pornire este — sau a fost — un sistem în care dirijismul și centralismul economic funcționează, pentru a fi total, într-un cadru în care orice alt element legitim major este desființat și deci mecanismele pieței sint reduse în efectele lor aproape la nimic prin subordonarea interacțiunilor economice deciziei administrative, prin intermediul proprietății de stat și prin desființarea jocului liber al prețurilor ca urmare a alocării subvențiilor. Se produce nu în funcție de eficiența mecanismului productiv, nu în funcție de necesitățile umane, ci în conformitate cu o voință politică, la rîndul ei extrem de concentrată într-o singură persoană sau într-un grup mic. În paralel cu această anulare a

libertății economice are loc anularea libertății politice. Rolul istoric, funcția socială sau funcția culturală nu aparțin individului, ci statului. Acest stat, reprezentînd totul, zdrobește individul și devine oricînd disponibil pentru agresiuni externe. Tînta tranziției politice actuale este reprezentată de condiția exact contrară: interacțiunii economice naturale, proprietate privată, prețuri reglate de piață, individul funcționînd ca vector social, cultural și deci istoric.

Calea multiplă unind cele două stări nu poate consta decît în reversiile de semn efectuate asupra tuturor elementelor menționate ale fiecărei condiții sau stări. Este necesar să se practice descentralizarea deciziei economice, anularea subvențiilor și privatizarea inclusiv în domeniul mijloacelor de producție. În plan pur politic, libertățile și drepturile umane se cer afirmate și consolidate printr-un sistem constituțional și legislativ adecvat, iar pentru asigurarea întregului proces se cere o nouă strategie a personalului și, în general, nu se poate prevedea fără o remaniere a aparatului.

Reforma înseamnă parcurgerea acestui sistem complex de schimbări necesare în sensul moral de la negativ către pozitiv, de la anihilarea umanului la promovarea acestuia. Restauratia este, neîndoindu-ne, mișcarea inversă. După cum s-a văzut, există cel puțin cinci piste majore în lungul cărora trebuie să se propage tranziția; o a șasea este aceea despre care am mai vorbit a dezvoltării simultane a inițiativei și răspunderii. Decentralizarea avea a fi concepută nu ca un abandon al răspunderii unei autorități care își păstrează totuși, pentru un interval relativ lung, dreptul de proprietate asupra a numeroase capitaluri, ci drept obligația a acestei autorități de a nu transfera, fie și parțial, beneficiul celor productivi asupra celor incapabili de beneficii reale și deci ineficienți. Controlul de gestiune venit din partea autorității guvernamentale nu ar fi trebuit să fie sortit abandonului, odată cu centralismul deciziei. Independent de toate aceste aspecte particulare, calea tranziției rămîne multiplă și este poate chiar preferabil ca diferitele ei piste să nu fie parcurse absolut sincron. În extremis însă, o mișcare anterogradă pe una din piste ar putea evolua simultan cu o mișcare retrogradă pe o altă pistă: reforma și restauratia nu sînt absolut exclusive reciproc. Este chiar situația la care asistăm acum în România și — într-o măsură sau alta — în întreaga arie estică. Reforma economică și legis-



lative este permanentă, mai intens ori în cadrele existente acum — este o tentativă de a construi o nouă strategie pe termen lung, de a crea o bază teoretică și o cutumă utile în limitarea schimbării în reducerea acesteia la aspecte cu adevărat inevitabile.

Totalitarismul comunist a restrîns aproape totul la administrație — problema politică a fost tranșată odată cu preluarea puterii de către comuniști. În democrația modernă capitalistă occidentală totul este politică în măsura în care administrația se află în permanent efort de ajustare a concretului la sistemul de cerințe decurgînd din drepturile umane. Regimul nostru — odată cu majoritatea celorlalte regimuri din zonă — tinde să creeze o bipolaritate politico-administrativă: pe de o parte evoluția politică mergînd eventual chiar pînă la deplina libertate pe acest teren, paralelă restaurației administrative, ca personal, cu ulterioara înghețare a sistemului. Existența politică și puterea ar urma să coexiste distinct, ultima rezidînd în forța grupurilor administrative. Atunci însă cînd un sistem nu există și evoluează prin raporturi interne de echilibru natural, ci prin forțe incapabile să se excludă, dar și să conlucreze eficient (întrucît se supun unor principii de funcționare diferite), singura soluție pentru componenta artificială a sistemului este să prolifereze. Dacă regimul nostru actual va încerca, în continuare, să includă simultan o reformă și o restaurație, el va eșua în birocrațism.

Caius Dragomir

momos

## «La o aniversară»

Trebuie să recunosc: cel puțin în primul moment m-a surprins articolul d-lui Nicolae Manolescu publicat în „R.L.“ nr. 9, sub sigla „cronica literară“ și în care autorul descoperă că pe 18 martie a.c. se împlinesc fix 31 de ani de cînd a publicat prima cronică literară. Pe urmă nu m-am mai mirat și mi-am spus că 31 de ani sînt 31 de ani și că în definitiv anii ăstia au trecut și pentru mine.

În 1962 aveam 15 ani și tocmai intrașem în clasa a VIII-a la fostul liceu „Iulia Hașdeu“. Pe atunci numai nr. 15. Eram îndrăgostit în primăvara aia ca un nebun de o colegă, gimnastă de viitor, și neavînd curaj să-i declar dragostea ce mă frămînta, mi-am cumpărat un top de hirtie și am scris prima povestire din viața mea. O prostie desigur, care m-a dezumflat pentru o vreme nu atît de amor, cit de scris. Orisicît, totuși, și pentru mine se împlinesc 31 de ani de cînd am dat primul semn că am s-o iau pe drumul fără sfîrșit al scrisului.

L-am cunoscut tîrziu pe Nicolae Manolescu, destul de probabil în redacția „R.L.“ unde în '83 eram proaspăt angajat. Scrisese deja desore o carte de-a mea și pe vremea aceea (acum fix 10 ani) era deja, după cum declară, „o institutie“. Toti scriitorii și nu numai ei, așteptau în primul rînd verdictul lui Manolescu atunci cînd apărea vreo carte cit de cit mai deosebită. De multe ori, însă, cronicarul ocolea în mod constant cite un autor, cedîndu-și „drepturile“ cucerite atît de greu și în de mult timp cite unui confrate mai tînăr. Stau și acum și mă întreb de ce n-o fi scris cronicarul desore romanul d-lui Octavian Paler, „Un om norocos“, ca să dau un singur exemplu. Pe de altă parte, oricine a citit mai mulți ani la rînd, cronicile dlui Manolescu constată cu ușurință că la un moment dat, fără vreun motiv foarte clar, cronicarul încetează să mai laude un autor care pînă atunci fusese constant în grațiile domniei sale. Așa „am pătit-o“, Breban, Nichita Stănescu, Paul Georgescu și mulți alții, care nu-mi vin acum în minte. Capriciu? Nevoia de a rearanja ierarhiile literare? Plictis? Pofta de joacă, asemănătoare cu aceea a copilului care după ce construiește un castel din cuburi îl dărîmă și se apucă să clădească altul? Scriba în fata unei munci efemere dar fără de sfîrșit? Nu știu. Poate toate acestea la un loc. Orice ar fi (sau o fi fost) dl. Nicolae Manolescu nu și-a adunat (sore deosebire de confrati) cronicile în volume. Măcar din acest motiv la anul putem aniversa 32 de ani de cînd dl. Manolescu a început să scrie despre cărțile pe care noi le producem.

Ștefan Agopian

14 martie 1993

P.S. Regretatul meu prieten Mircea Scarlat avea o vorbă: „Eugen Simion este cel mai important critic din vremea lui Nicolae Manolescu“

minimax

## Astazie de primăvară

Da' tot iese loboda  
De-o s-avem iar svoboda  
Să mîncăm pe săturate  
Verzișoarele bucate

(Folclor urban)

Un amic, vorba everacului, nu aia cu hai siktir, ailaltă, cu inginerul, îmi zice, desti nu e inginer, îmi zice așa tac pac, nu dom'le, e bun, e foarte bun! Programul. Că cică e neoliberal. Nu stiu, zic. Că nu l-am citit. Da' m-au cam convins la televizor că dimpotrivă. Cine, zice amicul, Patriciu? Si Patriciu. E bun Patriciu, foarte bun! Amicul a zis-o. Nu zic ba, da' pă mine îi zic amicului care nu e inginer și treaba lui ce e, pă mine m-au convins economistii. Se schimbă că adică s-o las baltă sau moale sau ios că măcane, Păi, zic, da' n-apuc să zic bine că sare tot el, amicul. Ce economisti, care economisti, ce ăia-s economisti?! Ciumara?! Dijmărescu?! Si iar se schimbă ca-nainte. O fi, da' pă mine tot m-au convins și s-ar putea putea să-i fi convins și pe alții. Ceea ce, deocamdată, n-are prea mare importanță că de votat or să voteze tot to'arășii parlamentari. Si fii'ncă amicul a plecat n-am ce face, tre' să spun mai departe singur.

Să fie, oare chestiunea zilei: „Motiunea și Natiunea“? Așa s-ar putea crede, însă, nu stiu de ce, dar tapajul făcut de televiziune tare îmi pare că seamănă a fumigene. Bref, o fi el guvernul în corzi, da' de picat, nu pică. Privînd mina mereu zimbăreată a d-lui Văcăroiu mi-aduc

aminte că nu există să existe comunisti cu fețe triste. Ca de altfel și celălalt personaj principal de zice lumea că parcă-i din Twin Peaks, care e încă mai categoric decît superiorul său ierarhic: programul economic al guvernului, ticluit de d-sa, e unic! Si zău că are dreptate cită vreme sforile tot de la Cotroceni se trag. Al naibii ce se trag! Atita doar că sint cam mulți cei nemîncăți, din ce în ce mai mulți și iar au început să iasă pe stradă. Ori, altfel spus, se cam arată a bubuială. Ceea ce nu e cituși de puțin motiv de bucurie sau speranță deoarece oricum ai răsuci-o si întoarce-o pe toate fetele, tot nu iese pasienta. Adică despre alegeri anticipate nici vorbă nu poate fi iar dacă se iscă vreo răzmeriță de data asta chiar că or să tragă în plin. Mai bine să nici nu te gîndesti! Că si dacă te gîndesti tot nia e. Sau mai rău. Exact ceea ce se si dorește la Palatul Cotroceni: să nu mai tot gîndim atita! Da' atunci, stau si zic, ce să facem?! Orice, numai să nu gîndim că e al naibii de periculos. Cum gîndesti, cum îți vine să iesi în stradă. Drept care cel mai cuminte e să primiv la televizor și să avem încredere în guvern. În guvern si mai ales în presedinte care — să-i dea Dumnezeu sănătate si viață lungă! — stia d-sa ce face. Doar nu se ocupă nici de azi, nici de ieri cu d-ale politichiei. Ba încă nici de alaltăieri ci de răsălaltăieri încit pînă la urmă tot o să le mădărească în vreun fel. Concluzie, iată, atit de reconfortantă si relaxantă că-ti vine să fluleri. A pagubă, Noroc de ami-

cul fii'ncă s-a-ntors și m-ajută să-mi ies din fandaxie.

Ai văzut dom'le? Zice amicul. Depinde. Gazetele, zice, ce scrie la gazete. Tot depinde. Aia cu parlamentul. Care, că sint multe. Mutarea, mutarea la Cetate. Păi, zic, să nu li se dărîme cupola-n cap, că ce ne-am face fără ei! Si tu chiar crezi? Nu cred, da' zic. Basme dom'le! Se mută ca să nu mai poa' să dea buzna peste ei la o adică. Aia e! Că de data asta s-ar putea să nu mai fie minerii ăia. Ti-aduci aminte? Că s-o facă muzeu, palatul congreselor palatul pionierilor si tot felul de bazaconii. O să fie exact ce-a vrut să fie impuscatul — cetate. Cetate sau castel pentru adăpostirea puterii în condiții de securitate maximă. Trăiască Kim Ir Sen! Păi nu ziceai că e bun programul? Ziceam si ce dacă, ziceam una e programul si alta ce vor să ne facă. Adică? Adică toate programele — astea sint doar pentru imagine, faimoasa imagine. Ca să mai pice ceva parale. Deci bine-au făcut că le bagă motiunea. Asta fără doar si poate, numai că, vezi tu, depinde ce-o să urmeze, depinde cum joacă mai departe. Vrei să zici că depinde de vot? Mă rog, se poate zice si asta, da' eu drept să-ti spun, nu cred în minuni! La fel ca simpaticul domn Buzdugan cel drag partidei naționale. Atunci? Atunci după ce o să se voteze nu și, vezi Doamne, guvernul o să iasă întărit, că n-ai auzit, așa zice Negritoiu, deci după aia trebuie făcută mutarea următoare în timp ce sindicatetele or să defileze pe străzi ca-n vremurile bune de-ntii mai si douăstreie august atita doar ce-acum s-au mai schimbat nitel lozincile. Mutare ce nu mai poate fi alta decit iesirea din parlament. Atit! Păi... Nici-un păi! (Tre' să recunoașteti că n-o fi inginer, da'e rău amicul.) După care ce să mai facă? Opoziție, aia să facă. Da' opoziție, opoziție nu balet. Am zis si acum chiar plec să nu pierd trenul. Ura si la gară! Lăsîndu-mă iar singur si dacă nu termin mai repede povestea asta simt că o să m-apuțe o toropeală de las naibii totul baltă. Că mi-e și foame!

17 martie 1993

Șerban Lanescu

P.S. Oricum e îmbucurător că o s-avem baloane, diriiabile, să ne putem plimba la-nălțime, printre elicoptere.



# Printre optzeciști

## 1. Proza absurdului blind

Cițiva tineri prozatori scriu o proză pe care aș numi-o a absurdului blind. Dar există această categorie? Ar fi vorba de varianta balcanică sud-est europeană, a absurdului... Aici, unde anumite condiții temperamentale și sociale produc o tocare a conflictelor, a reliefulor. Ironia balcanică nu „pedepsește” moravurile, ci le include, tolerant și uneori caricatural, în ecuația complicată a umanului.

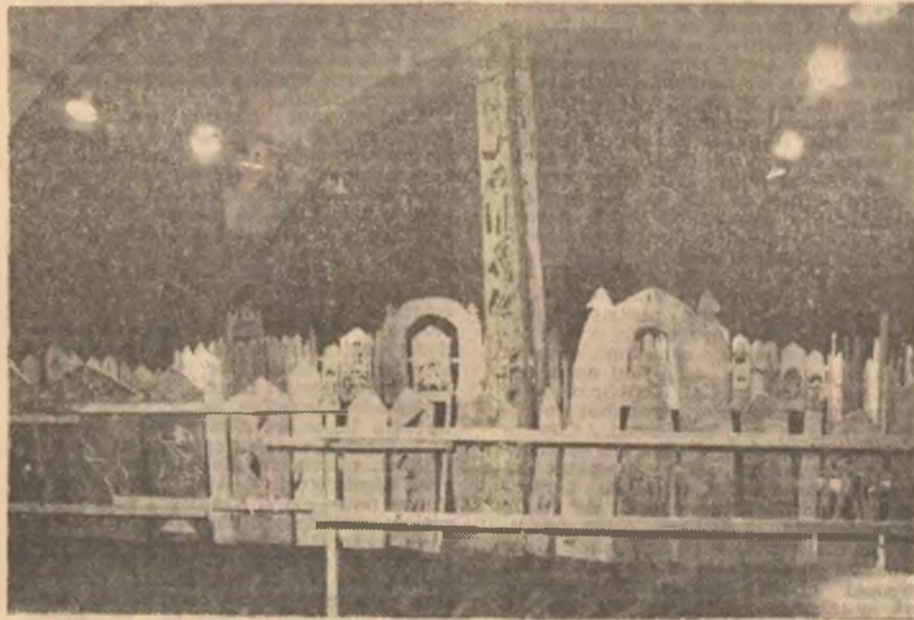
Cînd absurdul social și politic nu produce siluire umană el poate, într-adevăr, obține îngăduința noastră. În conflictul etern dintre trup și lege, pe teren post-fanariot, trupul forțează legea să devină parodie de lege.

Autorii absurdului blind schițează uneori, în paragrafe autoreferențiale, gesturi de nemulțumire și o revoltă de identificare, de recuștigare a chipului. Dar nu revolta dă nota principală a acestei proze, ci ironica acceptare a mediului, a oamenilor. Ironica înțelegere a „teritoriului gelatinos” în care ne aflăm, cum zice Nicolae Iliescu în *De parte, pe jos* (1983). Volubila înțelegere a „legilor subiective ale omenirii”! cum declara același autor.

Fantezia debordantă, inventivitatea și „absurdul blind” fac din cartea *Tangoul Memoriei* (1987) o apariție aparte. George Cușnarencu, în acest roman, nu „crează lumea” cum ambiționează unii, ci „crează creații”, cum face scriitorul modern. Personajul central al lui George Cușnarencu se numește Memoria Baldovin. Numele femeii nu trimite deloc la alegoria memoriei, deși teroarea alegoriei planează mereu pe un asemenea nume. *Tangoul Memoriei* trasează și o schiță relaxantă a unui

univers greco-dac (propun acest termen în replică ironică la oficiosul și patriotardul „geto-dac”).

Pe Ioan Lăcustă, autorul cărții *Cu ochi blinzi* (1984), îl înscriu tot la categoria „absurdului blind”. Personajele sale trăiesc după o dulce mecanică a cotidianului, fără mișcări spectaculoase, fără răzvrățiri. Oameni de condiție medie, cetățeni cu dominante ilfovite... Investiții afective mici dau o notă de suportabil eșuării personajelor. Deficitul de trăire și de relație anemiează drama. Trăire repetitivă ca semn al depersonalizării... Societatea „paternară” cooperează cu lenea omului pentru a produce



serii omogene... Omul se repetă în opțiuni și reacții, el nu mai are de adăugat nimic gesticii umane de ieri sau de acum un secol. Astfel Ioan Lăcustă batea „la ușa, domnului Caragiale”, simțindu-l contemporan cu noi și știindu-l maestru în mofturi carpatice.

Ioan Groșan e atras de zone medii, nestrălucitoare a umanului; le abordează firesc, purificat de orice bruij filologic. O referință „cultă”, precum că aurul e viu, sau că tot ce-i viu fuge de foc, este introdusă cu atîta naturaleză încît pare ieșită dintr-o înțelepciune populară.

În nuvela *Trenul de noapte*, autorul face text interesant din întâmplări banale. Marginea de fantastic spre care le orientează nu este un truc al săltării interesului, ci o prelungire a „normalului” valah.

Dan Petrescu (*Proze*, 1984) își traduce contestația prin sublinierea absurdului social și prin sarcasm. În câteva texte, mecanica socială, șabloanele societății activiste, sînt obiectul unui romanț parodic.

**SURISUL SUFERINTEI.** Acest profil de promoție va trebui completat cu trimiteri la prozele lui Ștefan Agopian, Alexandru Vlad, Hanibal Stănculescu, Cristian Teodorescu, Viorel Marineasa, Florin Sicoe. (Texte din Iova sau Ne-

delcu pot ilustra „proza absurdului blind”, dar despre ei vom vorbi la alt capitol). Nota comună între toate aceste nume ar fi: gravitatea ca dominantă, surisul ca antidot al disperării și ca replică umană la presiuni inumane.

## 2. Despre textul infinit

Textul infinit este riscul epocilor filologice. Se spune și inflația textului. În același timp, îngrijorător, constat restrîngerea difuzării textului. De ce? Pentru că toți scriu, textul ajunge să funcționeze ca și limbajul: pe o rază tot mai scurtă: de la ureche la ureche. Uimirea de a spune, sau vanitatea de a spune? Uimire de a cunoaște, sau cunoașterea de a asupri pe altul?

Textul care îndosariază lumea și eu se lungeste la infinit. Ca un ghem pe care îl depeni. Ca mii de ghemuri simultane și paralele, din care depeni. Gheorghie Crăciun m-a invitat odată la cenaclul său de la Tohanu, un cenaclu cu elevi de școală elementară. Ca să-i dezinhibe pe elevi, le propunea următorul procedeu: Descrieți muntele cutare, sau cadrul cutare: scrieți o propoziție: dar nu puneți punct, ci mereu virgulă; adică străduiți-vă să vedeți că mereu rămîn detalii și observații de notat; realitatea vă va prezenta noifețe; puneți numai virgule, niciodată punct... Și cenaclisții emiteau, într-adevăr, texte neașteptat de proaspete și dense. Niciodată punct!

O experiență cu relativ aceleași rezultate avusesem prin 1978, în cenaclul Alfa, pe care-l îndrumam atunci. Pentru dezinhibare și stimularea creativității, propunem metode precum brainstorming, procedeu cuplurilor aleatorii procedee din sinectică. Astfel îndrumați toți puteau scrie crîmpeie de text interesant care, însumate, ar fi dat pagini multe. Oricine poate fi scriitor, prin stimulare adecvată? Nu, dar oricine poate afla despre el lucruri pe care nu le știa despre el.

De la era filologică vom face pasul spre altceva, spre o posibilă eră sapiențială: cînd scrisul, mereu la îndemîna oricui, va fi tot mai mult instrument de a gândi corect. Sigur, el va fi și spațiul operel. Se va dovedi încă o dată că, totuși, un secol nu poate da decît un număr limitat de texte excepționale. Indiferent cîtă lume ar scrie.

Vasile Andru

Secvențe din volumul „Memoria textului”, în curs de apariție la „Cartea Românească”.

## povestea vorbel

# «Răspîndac», «aplaudac», «codac»...

Inventivitatea fără limită a derivării, adesea spectaculoasă, amuzantă, pitorească — poate aluneca ușor în manieră, producînd cuvinte artificiale, stîngaci formate sau gratuite, vide de sens. Efemeritatea lor e de la sine înțeleasă: majoritatea creațiilor individuale, accidentale, dependente de context dispar odată cu acesta. E cu atît mai interesant de văzut de ce unele forme reușesc să se impună, intrînd în circulație. Cauzele exterioare — autoritatea celui care a lansat un cuvînt, audiența publică a sursei, repetarea insistentă a formei, legată de persistența situației la care ea se referă ș.a.m.d. — nu suplinesc total cauzele specifice lingvistice: necesitatea noului termen, expresivitatea sa, eufonia, buna formare și transparența sensului.

În traducerea unui film de desene animate prezentat în ultimul timp la televiziune a apărut sintagma *răspîndacii dragostei* — pentru fr. *diffuseurs d'amour*. Traducerea fr. *diffuseur* prin *răspîndac*, într-o emisiune destinată copiilor, e destul de surprinzătoare la prima vedere, dar se dovedește corectă, în fond, la o trecere în revistă a altor posibile soluții (*răspînditor*, *propagator*, *împrăștiator* ar fi fost mult mai greoaie, chiar tehniciste). Oricum, traducerea în cauză e un simptom al succesului de care derivatul *răspîndac* s-a bucurat: un atestat (poate provizoriu) de intrare în circuitul mai larg al limbii. Apare totuși în acest caz o nouă-

te: derivatul e folosit cu un sens mai larg decît cel care l-a impus; de fapt, cu sensul foarte general care se deduce pur și simplu din raportarea sa la verbul a *răspîndi*. Traducătorul filmului a preferat un cuvînt scurt, familiar, care să se fixeze ușor într-o formulă des repetată. Cuvîntul *răspîndac*, lansat, din cîte știu, de grupul *Divertis*, apăsarea inițială în pereche cu un alt derivat, *zvoner*, cu referire comună la „instrumentele” umane de răspîndire dirijată a zvonurilor. Sensul său era deci limitat — „răspînditor de zvonuri” — și se situa într-un domeniu al vieții cotidiene care exercită o considerabilă fascinație. Perechea *zvoner* („creatorul”) — *răspîndac* („propagatorul”) a avut un succes meritat: oferea un model simplu pentru un mecanism obscur, dovedea inventivitate în asimetria termenilor, în varietatea combinației, prin

conotațiile diferite ale termenilor de bază și ale sufixelor. Dacă în cazul lui *zvoner* unui cuvînt de bază din fondul vechi, de origine slavă, i se asociază un sufix modern (-er), *răspîndac* e format din două elemente (bază și sufix) nedistonante: ambele vechi, slave, populare. Cele două cuvinte, cu conotații în parte tehnice, în parte populare, oferă o viziune parodică asupra neliniștitoare instituții securistice.

Valoarea cea mai puternic marcată a sufixului -ac e aceea de sufix de agent, intrînd în seria -tor, -giu, -ar, ș.a.; foarte puțin productiv în ultimii ani, -ac pare a-și regăsi vitalitatea în momentul de față, în registrul ironic. Apare mai des în formații argotice și familiare, fie cu sensul de agent (*borac*: „copil mic, suga”), fie (dacă nu cumva ar trebui să vorbim de un alt sufix, omonim) cu valoare mai curînd diminutivă, atribuită mai ales adjectiveilor (*mititac*, *scundac*). Sufixul a fost trecut de cercetători (de pildă de Zorela Creța, care s-a ocupat de sufixele peiorative din română) în rîndul celor a căror valoare depreciativă este preluată de la cuvintele în a căror alcătuire intră sau par să intre; în cazul de față, de la *buimac*, *tolomac*, *prostac*, *haldamac*, *godac* etc. (majoritatea neanalizabile în română, unele chiar nelegate de sufixul -ac, totuși sugestive prin sonoritate). Revenind la exemplul inițial, observăm că nota depreciativă a lui *răspîndac* (de zvonuri) e anulată contextual în *răspîndacii dragostei*, în

care domină conotația familiar-umoristică. Rămîne de văzut care din utilizări se va impune definitiv — desigur, dacă se va impune definitiv cuvîntul însuși.

Destul de des am întîlnit și un alt derivat în -ac, format de la un cuvînt-bază neologic și vizînd tot o situație de actualitate: *aplaudac*. Sensul său e uneori foarte larg, deductibil din formula derivării și de aceea completat prin referire la contextul precis. De obicei actul efemer al aplaudării nu e dintre cele care dau naștere unor nume de agenți — și derivatul pare perfect parafrazabil prin „cel care aplaudă (într-un anumit moment, într-o anumită situație)”: „masa de manevră... aplaudacilor din 14 iunie” (*Phoenix* 23, 1991, 3). Cuvîntul se folosește însă și într-un sens mai restrîns, mai stabil și mai precis, care și-a asimiliat contextul. T-ăsătura stabilă (care apare ca simplă sugestie și în exemplul anterior) s-ar putea descrie ca „tendință de a aplauda, de a omagia (de obicei puterea); de a fi conformist”. Sensul poate fi clarificat de context (în exemplul de mai jos, de opoziția cu *disident*) dar există și în afara lui: „atît de mulți, aplaudaci se dau dizidenți” (*Cuvîntul*, nr. 34, 1992, 5).

Seria derivatelor în -ac poate fi completată cu alte exemple recente, din categoria formațiilor mai curînd accidentale, efemere: *codac* — cuvînt diferit de mai vechiul său omonim, format de la a se *codi*, termenul actual apare cu sensul de „ins care stă la coadă (nu numai întîmplător, ci mai ales din obișnuință, practică îndelungată, semnare etc.)” („un grup de codaci”, în „Cațavencu” nr. 54, 1991 4) *implementac* („implementacii economiei de piață”, în „Opinia studentescă”, nr. 5, 1991, 2), șocant prin asocierea sufixului cu neologismul la modă *genocidac* („cîrmaciul genocidac”, în „Expres magazin”, nr. 48, 1992, 21) — cel mai puțin firesc prin imposibilitatea de a-i imagina la bază un verb. Oricum toate exemplele îl folosesc pe -ac ca marcă ironică, depreciativă, cu efect garantat: s-ar putea ca lista să se mai îmbogățească.

Rodica Zafiu





## Ora jurnalului?

Lucian Raicu, JOURNAL EN MIETTES cu Eugène Ionesco, Editura Litera, București, 1993

Mi-a atras întotdeauna atenția mulțimea cuvintelor subliniate din articolele sau din cărțile semnate de Lucian Raicu. Iată-le doar pe cele cuprinse în primele trei-patru pagini ale noii sale cărți, *Jurnal în fărime cu Eugène Ionesco*: prea (ce) dintii cuvint subliniat, acum (de patru ori), el (Eugen Ionesco), acolo (de trei ori), aici (de trei ori, într-o simetrie perfectă, dar cu o răsturnare brutală a planurilor, într-un moment în care acolo a devenit aici și aici s-a transformat în acolo), plin, un păcat, oboseală și, pe pagina a patra, „simt că îmi revin forțele” (cuvinte notate de Beethoven „în marginea unela din ultimele sale mari compoziții”). „Ar fi trebuit să așez ca motto, precizează imediat Lucian Raicu, în capul acestor pagini despre Ionesco, exclamația lui Beethoven”.

Sint cuvinte care spun aproape totul despre starea de spirit a celui ce le întrebuițează, despre împrejurările sufletești sau chiar despre locul în care scrie. Autorul e la Paris din 1986, când se decide să ceară azi! politic, e la capătul răbdării și poate chiar al puterilor, dar nu se simte încă în stare să-și accepte sau să-și înțeleagă în întregime decizia. Se refugiază, de aceea, în amintire și în lectura cărților lui Eugène Ionesco, în care găsește, ca în orice text fundamental, răspuns pentru cele mai multe din întrebările pe care și le pune. Iar atunci când nu înțelegem răspunsul propriu-zis, descoperă încă o dată întrebările de la care a pornit, semn al eternității lor, chiar dacă nu ne este dat fiecareuia dintre noi să ni le punem cu toată claritatea.

*Jurnalul cu Ionesco* nu e, prin urmare, o carte de critică literară, în sensul obișnuit al termenilor (deși multe din textele lui Ionesco sunt comentate pe larg), dar nici un jurnal ca atare, în care eu! să fie asumat în întregime, până la capăt, indiferent de risc. Când scrie „cartea cu Ionesco”,

Lucian Raicu se află la ora în care critica literară e considerată ca o indelețnicire dacă nu indecentă, cel puțin neserioasă, fără ca totuși distanțarea aceasta (dramatică în fond) să însemne că ar fi bătut ora jurnalului, adică ora deplină sincerității. Dar dacă nevoia noastră tradițională de a ne mișca pe terenul sigur al vechilor genuri și specii literare se poate socoti decepționată, spectacolul la care sintem invitați să asistăm (să participăm) e cu totul ieșit din comun. Și asta pentru că momentul esențial care îl reîntoarce pe autor la amintire, la scris și la un început de confesiune, e cu siguranță momentul unei mari rupturi. Acea ruptură despre care Lucian Raicu scrie la un moment dat o pagină excepțională, de mare cinematograf fantasmatic, unde fiecare cititor capătă dreptul de a ieși din întunericul propriei existențe modeste, pentru a se regăsi într-o ficțiune devenită și a sa: „La scriitorii pe care-i resimțim ca «mari» nu lipsește mai niciodată această «ruptură», această dereglare, la un moment dat, a mecanismului vital,



această «crăpătură» («la felure»...), de care vorbește Scott Fitzgerald într-o năvălă și-n toată opera sa; care în «crăpătura» asta își are originea. [...] Șestov o descoperă la Cehov și are ambiția să-i precizeze și momentul anume al producerii, Cehov avea pe atunci 28 de ani, a simțit că totul se «strică» în el, un fel de vertigiu al prăpastiei, al golului — și a scris curtare năvălă, prima în care a devenit cu adevărat el însuși”.

Lucian Raicu vorbește (împreună sau cu ajutorul lui Eugène Ionesco) despre tot ceea ce se învârtă în jurul propriului său moment de ruptură, se reîntoarce în trecut, își „rescrie” și își completează cărțile (în primul rând *Scene din romanul literaturii*, apărută în 1985), apropiindu-se de prezentul în



care nu reușește încă să se regăsească pe deplin. Un demers analitic, dissociativ până la fibra celei mai mici nuanțe, dar care aduce cu sine nu liniștea, nu concluzia definitivă, ultimă, inatacabilă, cum ne-am așteptat, ci întregul omenesc al vieții, cu capcanele, surprizele și contrastele ei. Un analitism care „anulează” analiza, redind-o vieții, cu toate contradicțiile ei: „Adevărul, adevărurile nu se spun «net» și liniștit, se spun cu inima grea, se spun cu o strângere de inimă, se spun cu tristețe, cu un sentiment al vinei, care nu-l exclude pe rostitor. Spunerea aceasta îl pune și pe rostitor în cauză; cum altfel ar avea el dreptul să deschidă gura? Adevărul se spune cu sentimentul unei taine, adesea insuportabil de dezvăluit”.

Poate că tocmai această imposibilitate de a transforma analiza într-o cale de acces sigur spre lumea senină a tuturor certitudinilor (taină „insuportabil de dezvăluit”) îl determină pe Lucian Raicu să amine „ora jurnalului”, care presupune, a spus-o tot el, într-un eseu excepțional, publicat în revista *Contrapunct*, „jertfirea” de sine a celui care scrie, curajul gestului sacrificial. Deocamdată, cartea lui Raicu ocolește „definiția negativă” a jurnalului, așa cum apare ea înscrisă în propriul său text: „Un jurnal demn este un nonsens. Un jurnal țepăn, cum sint atâtea este inutil, ridicol și abia el, indecent. Decent cu adevărat este jurnalul indecent. [...] Cele mai multe jurnale, mai ales cele așa-zicând bine scrise, nu îndeplinesc elementara condiție. În ele autorul procedează invers, etalându-și prostește virtuțile: morale, intelectuale, artistice etc. Sint scrise ca pentru a-și dezminții condiția, din ele aflăm cât de priceput degustător de artă este autorul, ce om fin, ce ins pregătit în planul culturii este el, ce muzee excelente frecventează, cum gustă el muzica bună, ce simț al capodoperei îi animă, ce bun este în toate, și ce răi, ce abjecți, ce superficiali sint contemporanii. În loc să vedem o respectabilitate hărăzită, înjosită, observăm, dimpotrivă, cum ea se dilată primejdios de la o pagină la alta; fără padoare, deși vrea cu tot dinadinsul să ocrotească padoarea”.

Firește, nimic din toate acestea în cartea lui Lucian Raicu. Dar deși lasă impresia că a ajuns să deteste critica literară, ceea ce-l mai apără pe autor de sine e tocmai un rest de criticism literar. Vorbind despre Eugène Ionesco, oricât de interminant, de fragmentar, de discontinuu, (dar și de profund), Lucian Raicu amină asumarea propriei identități. Gestul următor, care s-a astupe cu adevărat ruptura, pare să fie despărțirea de critica literară, pasul spre jurnalul literar.

Florin Manolescu

## solilocvii

## Locuri comune sau despre „revoluția cafelei”

**Economie socialistă de piață.** Economie so-ci-a-lis-tă de piață. Un concept aberant, — vor zice unii. O imposibilitate, — alții. Da, curios, dar totuși există, — observă foarte puținii care-și vor aminti despre ceea ce se petrece în China comunistă, și post-comunistă (!) Gaige — Kaifang (adică „reformă-deschidere”), acesta este numele doctrinei lui Deng Xiaoping, doctrina promovată la rangul de dogmă oficială în urma celui de-al XIV-lea congres al partidului comunist chinez. Și — amănunț relevant dar, pentru noi, plin de aduceri aminte — începând cu toamna trecută toate orele de filozofie predate la nivel de liceu au un unic subiect: „Gândirea lui Deng Xiaoping”.

Au acestea vre-o legătură cu noi?! Nu, categoric nu, deși, tot cam pe-a-colo bibile și fervenții susținători autohtoni ai unei mult trimbițate „protecții sociale”. N-au nici o legătură pentru simplul motiv că, în vreme ce producția românească a scăzut la jumătate, cea chineză a crescut cu un ritm anual de 13% (!?!), iar venitul pe cap de locuitor a ajuns la 350 de dolari (la o populație de 1,2 miliarde !!).

Desigur, ca oricare alt miracol economic asiatic, și acesta se bazează pe o mână de lucru excesiv de ieftină. Lucru care, nu-l așa, nu e cîștuși de puțin valabil pentru România, unde pare-se că prețul electricității, ori al

cărnil, de pildă, este chiar mai mare decît cel occidental.

Interesant este că — iar lucrul acesta prea puținii par să-l remarce — a existat și încă își mai tirie zilele un concept românesc al „protecției sociale”, vehiculat de trei guverne, pentru a nu mai vorbi și de alții. Acum, după trei ani și mai bine, nu poți să nu-ți dai seama că totul seamănă ciudat de bine cu baba din po-veste, baba din care mai cade câte o bucăciță pînă cînd nu mai rămîne nimic. Inițial, în ideea de „protecție socială” erau amestecate, de-a valma, și învățămîntul, cultura, sănătatea, dar și prețul la produsele de primă necesitate, ba chiar și loisirul ori alocațiile pentru copii. Vreme de trei ani, guvernauții au reiterat exasperant ideea că, tovarăși, protecția socială nu se reduce la aceea directă (prin ajutor de șomaj ori prin compensarea creșterilor de prețuri) cită vreme, vedeți, există atîtea cheltuieli pe care statul le face pentru cetățenii săi. Încet-încet, însă, cultura a rămas să se descurce singură, cum poate, învățămîntul a ajuns oala slabă a bugetului, sistemul sanitar riscă oricînd prăbușirea, despre loisir nu mai vorbește nimeni, alocațiile pentru copii au ajuns simbolice. Ce-a mai rămas? Subvenționarea laptelui și a untului, mult trimbițată. Adică cei o sută de pensionari ori tînere mame disperate care stau

cîte opt ore la coadă pînă cînd se aduc 7—8 navete, adică maximum o sută de sticle, ceea ce înseamnă că apucă numai primii 20—30.

În fond, este vorba despre o halucinație colectivă. Se vorbește, tot timpul, dar absolut tot timpul, despre o reformă care nici nu a început. Și totuși, există peste un milion de șomeri iar puterea de cumpărare a celor mai săraci comuniști ai estului (românii) a scăzut la jumătate. Poate că tocmai de aceea — gura prostului... — tot mai des poți auzi parlamentarul, oficialii guvernamentali, ori doctii redactorii al televiziunii, scîpînd bilbe despre... intrarea în perioada de tranziție. Dar nu, nu e stilul nostru. Așa cum numai noi am avut o epocă de aur, tot noi vom fi aceia, singurii, care vom avea o epocă de tranziție. E suficient să lei un creion în mînă și să faci cîteva calcule. Veți descoperi astfel că degeaba pui, încă din iunie trecut, bani la ciorap ca să-ți cumperi și tu un televizor color, doar-doar vei intra în rîndul lumii: Ionescu-Renel de la par-tura și-a luat de mult, Georgescu-CFR de la șapte l-a urmat îndeaproape, pînă și Popescu-MAN a reușit. Punînd cîte 10 000 în fiecare lună, adică peste un sfert din venitul familiei, aveai la sfîrșitul lui 1992 jumătate. Hei-rup, încă șapte luni și vedem parlamentul mai colorat decît e. Aiurea. Între timp televizorul cu pricina a ajuns 230 000 în loc de 140. Nu-i nimic. Facem un împrumut la o bancă. Luăm jumătate de milion, poate găsim și o bibliotecă să avem în ce pune televizorul (!) și ce ne-a mai rămas din cărțile pe care le cumpăram din anticariate pe vremea studentiei, din cei trei sute de lei pe care ni-l dădeau părinții. Dobînda?! 50%. Adică 250 000 lei după 12 luni. Adică 21 000 lei lunar. Care va să zică, cu salariul pe o lună, abia dacă reușești să achiți dobînda. N-am vorbit, doamne ferește, de vreun autoturism ori de vre-o supergarsonieră, ci numai despre un amărit de televizor de mîna a treia. Și totuși, un cui-cucui rămîne. Popescu, Ionescu și Georgescu, cum

naiba de și-au luat, că doar nu au nici butic, nici rude pe-afară, și sint niște amăriți de lucrători la regiile autonome ale statului-patron. Epoca de tranziție.

E suficient să iei un creion și vei vedea curînd că marea majoritate a mărfurilor și serviciilor sint de 20—40 de ori mai scumpe, în vreme ce salariul tău este exact de zece ori mai mare. Și asta, în condițiile în care friiele sint în mîna statului. Vă dați seama, tovarăși, ce-o să se-ntimple cînd or să vină patronii?

Totuși, nu. Pixul tremură, mîntea se luminează. Am găsit. Prețul cafelei. De la 1 200 în 1989 (ba chiar mai mult) la 2 400 astăzi. Diferența e, practic, insesizabilă. Asta da revoluție, tovarăși.

În China, puținii își mai aduc aminte de Piața Tienanmen ori, dacă o fac, consideră că promotorii Primăverii de la Pekin au fost purtătorii unei „periculoase utopii”. Cei mai mulți, poate că descoperîndu-și, brusc, singele neguțătoresc, se dezic și se aliniază noilor convingeri despre primatul economicului. Ce importanță are că au reînviat, la fel de vîguroase ca în vremurile maoiste, comitetele de cartier care vād și aud totul? Ce importanță are că aceia care vor să studieze la universitatea Beida (de secole, cea mai prestigioasă, dar: și cea mai turbulentă cu patru ani în urmă) urmează să satisfacă, mai întii, următoarea condiție: înainte de începerea cursurilor, să fie deportat vreme de un an într-un campus militar unde, între altele, va suporta opt ore pe zi cursuri de socialism științific, economie politică, ori cum s-or fi numind.

Gaige — Kaifang. Economia socialistă de piață.

Mihail Oprea



# constantin dracsin

## Transparența tăcerii

Înțelepciunea — zice filosoful —  
e o anumită calitate  
a tăcerii,  
eu știu că este  
și cea mai adevărată. —  
m-au pus să rostesc  
două lucruri diferite  
dintr-o dată  
pentru a-mi da notele tăcerii,  
zadarnic,  
obraznicile lor  
mi-au ajuns doar până la gleznă.  
„Natura“ mea este  
un Dumnezeu tăcut  
și nimeni nu are cum  
a mi-o cota, —  
una-i să trăiești  
în adîncă tăcere a dragostei  
și alta-i  
pălăvrăgeala seducției.  
Nu mi-a fost rușine,  
nici greu,  
să locuiesc cu cineva  
în tăcere apropiată ;  
doar ascultînd.

## Poate timpul

Forma mea nemișcată  
se vrea-n odihnă  
o clipă ;  
încă nu așteaptă  
pierderea dragostei  
din cauza vidului —  
numai Dumnezeu sărută pe gură  
ființele dragi lui  
și le la suflarea...

Prăpastia-i veșnic albă  
fără capăt ;  
a trecut pe aici  
cu nerușinarea a două roși  
daltoniste  
pentru ochii normali

## Zori subjugate

Pata aceasta  
pe care mă aflu eu —  
în cerul de sub pămînt,



Constantin Drăcsin

nu are nici început,  
nici sfîrșit.

Idea de om integru  
dată mie pe cap de Dumnezeu —  
mi-ai spulberat-o în vînt,  
nu are nici început,  
nici sfîrșit.

Mai am o singură pasăre,  
moartă,  
mă leagă de ea prin cînt —  
nu are nici început,  
nici sfîrșit

În toate, în nimic,  
mi s-a zis  
de către singele tău că sînt —  
nu a avut nici un început ?  
nici un sfîrșit ?

## Începutul fără capete

Cu trei kille de lut  
duc femeile  
pe malul apei din iad,  
sau în apa dimineții  
din rai !  
gînditorii susțin  
că și în filozofie  
se ajunge  
tot prin două inele —  
ce are una cu alta ?  
nu știu,  
însă,  
între ele stă  
o bucățică albastră de grăsime,  
pînă începe hirjoneala ;  
apoi se grămulesc încet  
și sigur  
pînă la capăt, —  
sapă împreună șanțurile

## Dedicație

Eu nu spun așa cum înțeleg lucrurile  
ci cum le înțelegi tu, —  
de fapt nu vorbesc eu,  
vorbim noi.  
Am să mor prunc  
fiindcă m-am născut bătrîn  
și sînt celălalt  
de dincolo,  
de legătura noastră naturală ;  
„locul acesta rămîne marcat  
ca de genunchii unei bătrîne —  
care se ruga în fiecare zi“.

Cum de mai stau în echilibru ?  
sînt izolat în fața rîului  
și nu cred în el,  
pot trăi fără cheia acestui mister.

Concep de „neconceput“  
am pus degetul pe boala spiritului  
care mă calmează, —  
știind că e făcut de îngerii răi ;  
în marea asta frumoasă, —  
numai la doi metri dedesubt,  
ființele se întretaie —  
sper fără să sper ;  
orice ai face nu e iertare  
dacă-i arăți viața  
de la distanță.

## Devin tot mai subțire

Am tăiat lemne  
credeam că nu mă vezi  
făcînd păcate ;  
păcătoșul ce sînt  
în locul ales ;  
Dacă te întorci atît de rar —  
frica îmi dă tircoale  
să-mi fure tăblița  
pe care o am de la Antigona ;

voi rămîne mai sigur  
decît singur  
într-un urlet de lup  
cu ecoul spart...

... tragic este Universul —  
eu sînt capătul lui  
și nu-l pot ieși din matcă...

Cred că n-am să mai scriu  
nimic,  
o lună — două — trel,  
pînă după moarte,  
pe urmă am să reîncep.

## Așteptare

Ducă-se pe pustii  
ce-am visat  
un cal cu trup de femeie-  
șomultoace de bani  
omăt la cazan  
oameni mulți mulți  
dormind în șura care nu mai este  
piramide de carne neagră  
cumpărată cu banii mei  
de pe lacrimi  
drum plin cu bulhace  
fără să înțeleg conținutul lor  
o funie legată între două dealuri  
cu scopul plimbării spiridușilor  
gînd de dus și-un mort pătrat  
ce-am mai visat ?  
cred că mina miinilor  
și-o margine de groapă...

## Sub naștere

Mi-am rezolvat problema cu moartea,  
foarte simplu :  
am înșirat pe-o ață  
„niște zile“,  
ajutat de un țâpol,  
le-am urcat sus de tot,  
în nevăzul celor cu inima  
mică.  
Măninc din ele  
numai la o anumită oră,  
cînd devin reci.  
motivul acestor delicatite  
este boala singurătății. —  
știu că majoritatea nu o înțeleg,  
doar că defilează pe lingă ea.

De anul trecut doctorii  
m-au chemat la ordine,  
să nu merg cu îndărătul înainte,  
să nu ascult femeile —  
vina lor te ștrangulează, —  
mai ales după ce ești uitat.

Să nu caut  
la ce am dreptul,  
să fiu spălat mereu  
că nu se știe cînd ajung  
sub naștere.

## EX LIBRIS

Andrei Pleșu  
PITORESC ȘI MELANCOLIE  
Editura Humanitas

Este a doua ediție, dar acest lucru  
nu are nici o importanță. O carte fru-  
moasă, scrisă cu inteligență erudiție,  
este binevenită mai ales acum. Un ase-  
menea eseu despre cultura europeană,  
din perspectiva esteticii melancoliei, a  
naturii contemplate cu sensibilitate și  
cu simțul metafizicului se citește în-  
totdeauna cu plăcere. Relațiile subtile  
dintre omul european și natură, dife-  
rite de raporturile orientului cu pei-  
sajul, fac obiect de fină analiză. Na-  
tură și stilizare, natură și artificiu, me-  
tafizica grădinii și specificul naturii  
în Europa răsăriteană, „Mitul Italiei“  
și fascinația exotismului, pitorescul și  
spiritul britanic, iată numai cîteva teme  
de rafinată speculație pe care cititorul  
cultivat le va savura ca pe tot atîtea  
forme de „literatură-despre-artă“.

Tasos Athanasiadis  
SAȚA TRONULUI  
Editura Albatros

Ideea insulei ca univers aparte, ca  
spațiu al erosului și în același timp  
thanatic este foarte fertilă în literatu-

ră, și la noi, și în alte părți. După  
„Magicianul“ lui John Fowles iată tra-  
dusă o altă carte a cărei acțiune, cu  
alunecări alături și dincolo de reali-  
tate animă personaje stranii. E și în  
acest roman grecesc acea savoare a  
vieții trăite cu artă, o subtilă proble-  
matizare a banalului, dar altă perspec-  
tivă asupra rîului comis, care aici este  
răscumpărat prin umilință și genero-  
zitate. E greu de admis transformarea  
unui fost torționar nazist în protector  
al locurilor altădată distruse și ter-  
rorizate, dar, dincolo de acest amănunt  
nu tocmai plauzibil, substanța cărții,  
densă, enigmatică și poetizată, conferă  
romanului originalitate și forță. Ori-  
cum, nu este numai o carte agreabilă,  
ci una pentru cei care caută ceva și  
dincolo de pura evaziune în livresc.

Henri Troyat  
ECATERINA CEA MARE  
Editura Humanitas

Un academician francez scrie o car-  
te despre o împărăteasă a Rusiei, care  
de fapt este o principesă germană.  
Poate înțelege un scriitor dintr-un  
anume spațiu personalitatea unei fi-  
guri istorice atît de îndepărtate în  
timp și situate într-o lume atît de alt-  
fel decît cea cu care este familiarizat ?  
Poate, pentru că există neașteptat de  
multe documente private și oficiale,  
memorii și scrisori care luminează din  
toate părțile un personaj controversat.  
O mică prințesă germană, crescută de  
o mamă ambițioasă și frustrată, „li-  
vrată“ curții de la Petersburg, fragilă  
și vulnerabilă, va deveni o mare împă-  
răteasă, va uimi și scandaliza, va re-  
zista tuturor încercărilor și dezamăgi-  
rilor și va cîștiga totul : puterea, iu-  
birea, admirația și teama, prietenia lui  
Diderot și pe a lui Voltaire, un impe-  
riu uriaș, o viață plină. Cîtă voință,  
atîta spirit constructiv la această fe-  
meie care s-a cultivat singură, a știut  
să guverneze o țară în care extremele

mergeau de la sălbăticie la splendoa-  
re, a lăsat legi, instituții, forme de cul-  
tură și legende care dăinuie pînă azi.  
Cine i-a văzut statuia de pe Nevski  
Prospect o va recunoaște în această  
carte.

Viorica S. Constantinescu  
ARTA GRĂDINII  
Editura Meridiane

Curțile și sintaxa  
Arta grădinii



O sinteză com-  
pletă, cum nu am  
mai avut în cri-  
tica românească  
de artă și un în-  
cîntător excurs  
într-un univers în  
care natura și ar-  
ta se întîlnesc și  
se combină. O is-  
torie a artei gră-  
dinii este și o is-  
orie a gustului, a  
mentalității este-  
tice, a sensibilității, a civilizației în-  
săși. De la grădinile Antichității la cele  
ale secolului romantic, de la grădina  
„clasică“, la cea barocă și exotica, din  
Babilon în Japonia și de la parcul ro-  
man la grădina modernă americană,  
cartea cuprinde o uimitoare varietate  
de informații, descrieri și comentarii  
pe cît de „culturale“, pe atît de atră-  
gătoare.

Michel Folco  
DOAR DUMNEZEU ȘI NOI  
Editura Humanitas

Dacă romanul istoric romantic puse-  
se în circulație tipologii contrastante și  
acorda interes numai sau mai ales per-  
sonajelor istorice reale, de la virful pi-  
ramidei sociale, romanul istoric din ul-  
timele decenii coboară în cotidian și își  
alege personajele dintre oamenii de

jos. Este ceea ce face și Michel Folco  
în această poveste a unei familii de  
călai francezi, ce descinde într-o lume  
primitivă și violentă, sadică și infanti-  
lă, sordidă și senzațională. De fapt nu-  
mai primul călău, întemeietorul dinaș-  
ției, face obiect de narațiune detaliată,  
și în mai mică măsură ultimul, care  
își exercită meseria pe la 1900. Cîteva  
secole de istorie sînt sugerate, în rest,  
prin acest arc peste timp, dar despre  
cel mai „ocupat“ dintre călai, cel din  
vremea revoluției de la 1789, autorul  
va scrie, poate, un alt roman.

Vintilă Horia  
MAI SUS DE MIAZĂNOAPTE  
Editura Cartea Românească

Vintilă Horia  
MAI SUS DE  
MIAZĂNOAPTE



Romanul isto-  
ric și-a schimbat  
substanțial formu-  
la în ultimele de-  
cenii. Subiectul în  
sine devine pre-  
text pentru desfă-  
șurări poetice  
ori eseistice, în  
care perspectivele  
se amestecă și  
vocile narative se  
înlănțuie ori se  
succed într-o or-  
chestrație tot mai complicată. O ase-  
menea carte este și romanul „Mai sus  
de miazănoapte“ al lui Vintilă Horia,  
scriitor care trăind — și murind — în  
exil este încă puțin cunoscut la noi și  
a evoluat în alt climat literar decît al  
nostru. Ultimele două zile din viața lui  
Ștefan cel Mare sînt proiectate într-o  
atmosferă mitică, într-o „relatare“ do-  
minată de monologuri interioare care  
se întretaie și se completează. Moldova  
devine un spațiu cu durată proprie, si-  
tuat într-o geografie spirituală ce se  
sustrage definirilor exacte și o zonă  
de interferențe subtile și stranii.

S. Craia



# EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE EVREI

## CAPITOLUL 1

**Dumnezeu a grăit prin Fiul Său, Fiul e mai presus de ingeri.**

1 În multe rânduri și în multe feluri grăindu-le Dumnezeu odinioară părinților noștri prin proci<sup>1</sup>,

2 În zilele acestea de pe urmă<sup>2</sup> ne-a grăit nouă prin Fiul, pe Care L-a pus moștenitor a toate, prin Care și veacurile<sup>3</sup> le-a făcut.

3 Fiind El strălucirea slavei Sale și chipul ființei Sale<sup>4</sup> și pe toate ținându-le cu cuvântul puterii Lui, după ce prin El Insuși a săvârșit curățirea păcatelor noastre a șezut de-a dreapta Slavei<sup>5</sup> întru cele preînalte,

4 devenind El cu atât mai presus de ingeri cu cât numele pe care L-a moștenit e mai presus de ei.

5 Căci căruia dintre ingeri i-a zis Dumnezeu vreodată : **Fiul Meu ești Tu. Eu astăzi Te-am născut ; și iarăși : Eu li voi fi Lui Tată și El imi va fi Mie Fiul ?**

6 Și iarăși, când Il aduce în lume pe Cel-Întâi-Născut<sup>6</sup>, El zice : **Și să l se închine Lui toți ingerii lui Dumnezeu.**

7 Și despre ingeri zice : **Cel Ce face pe ingerii Săi duhuri și pe slujile Sale pară de foc ;**

8 dar despre Fiul : **Scaunul Tău, Dumnezeule, este în veacul veacului și toiagul dreptății este toiagul împărăției Tale.**

9 **Iubit-ai dreptatea și ai urit fărădelegea ; pentru aceea, Dumnezeule, Te-a uns pe Tine Dumnezeul Tău cu untul-de-lemn al bucuriei mai mult decât pe părtașii Tăi.**

10 Și : **Întru început Tu, Doamne, pământul l-ai întemeiat și cerurile sunt lucrul mâinilor Tale ;**

11 **ele vor pieri, dar Tu rămâni, și toate ca o haină se vor învechi ;**

12 **ca pe un vesmânt le vei strânge și ca o haină vor fi schimbate. Dar Tu același ești și anii Tăi nu se vor sfârși.**

13 Și căruia dintre ingeri i-a zis vreodată : **Șezi de-a dreapta Mea până ce-i voi pune pe vrăjmașii Tăi așternut picioarelor Tale ?**

14 Oare nu sunt toți duhuri menite să slujească, trimise spre slujire de draacii celor ce trebuie să moștenească mântuirea ?<sup>7</sup>

## CAPITOLUL 2

**Mântuirea cea mare. Hristos, Începătorul mântuirii.**

1 Pentru aceea trebuie ca noi să ne ținem cu atât mai aproape de cele ce-am auzit,<sup>8</sup> ca nu cumva să plutim pe-alături de ele<sup>9</sup>.

2 Că dacă cuvântul grăit prin ingeri<sup>10</sup> s'a adevărit și dacă orice nălcăre de poruncă și neascultare și-a primit răsplata cea dreaptă,

3 atunci cum vom scăpa noi dacă fi-vom nepăsători față de o astfel de mântuire care, avându-și începutul în însăși propovăduirea Domnului, ne-a fost adevărită de către cei ce au ascultat-o,

4 împreună cu ei mărturisind și Dumnezeu

1 În înțelesul larg : nu numai prin proorocii cunoscuți ca atare, ci prin toți cei ce, într-un fel sau altul, au exprimat voința lui Dumnezeu de-a lungul Vechiului Testament.

2 La „plinirea vremii” (vezi Ga 4,4).

3 Aici, mai mult decât în alte texte ale Noului Testament, grecescul aiōna înseamnă și „lumile” : cerul și pământul, operă a Fiului participant la creație ; „toate printr'insul s-au făcut” (In 1,3).

4 Foarte exact : amprenta (ipostasului) lui Dumnezeu ; „peceie asemenea chipului” (Sf. Vasile cel Mare) ; „chipul (văzut) al nevăzutului Dumnezeu”. (Col 1,15). Vezi și nota de la In 6,27.

5 De a dreapta Tatălui, Slavă : metonimie pentru „Dumnezeu” (vezi și la 8,1).

6 Întâiul-Născut e echivalent cu Unul-Născut. Pentru detalii vezi nota de la Lc 2,7.

7 Față de Fiul, Care e Domn, ingerii nu sunt decât niște servitori la ordinele lui Dumnezeu.

8 De cuvintele lui Iisus Hristos, transmise prin apostolii și martorii direcți.

9 Mai exact : să nu intrăm în derivă.

10 După tradiția rabinică, Legea de pe Sinai a fost dată de ingeri prin mijlocirea lui Moise. Invocat de Ștefan în rechizioriul său din fața sinedrului (FA 7,53 și nota), argumentul este preluat de Pavel (vezi și Ga 3,19) pentru a demonstra supremația Legii lui Iisus Hristos (Cel mai presus de ingeri) față de Legea lui Moise.

## din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli, în curs de apariție la Editura Institutului Biblic



prin semne și minuni și prin felurite puteri și prin daruri ale Duhului Sfânt împărțite după voia Lui?

5 Pentru că nu ingerilor le-a supus El lumea viitoare despre care vorbim.

6 Dar cineva a mărturisit undeva<sup>11</sup> zicând : **Ce este omul, că-l pomenești pe el, sau fiul omului, că-l cercetezi pe el ?**

7 **Micșoratu-l-ai pentru-o clipă<sup>12</sup> mai prejos de ingeri ; cu slavă și cu cinste l-ai incununat și l-ai pus peste lucrul mâinilor Tale.**

8 **Tu pe toate le-ai supus sub picioarele Lui. Și dacă l le-a supus pe toate, atunci nimic nu l s'a lăsat nesupus. Dar acum noi încă nu vedem că toate i-au fost supuse.**

9 Dar pe Cel Ce pentr-o clipă mai prejos de ingeri a fost micșorat, pe Iisus, Il vedem incununat cu slavă și cu cinste din pricina morții pe care a suferit-o, în așa fel ca, prin harul lui Dumnezeu, pentru fiecare să fi gustat moartea.

10 Fiindcă Lui<sup>13</sup>, Cel pentru Care sunt toate și prin Care sunt toate, Lui, Cel Ce pe mulți fii i-a dus către slavă, Lui l se cădea să-L desăvârșească prin pătimire pe Începătorul<sup>14</sup> mântuirii lor.

11 Că și Cel Ce sfințește, și cei ce se sfințesc, dintr'Unul sunt toți ; din care pricină nu se rușinează să-i numească pe ei frați

12 zicând : **Vesti-voi fraților Mei numele Tău, în mijlocul adunării Te voi lăuda.**

13 Și încă : **Eu voi fi încrezător în El ; și încă : lată Eu și pruncii pe care Mi i-a dat Dumnezeu.**

14 Așadar, de vreme ce pruncii își aveau părtașie în sânge și în trup, tot astfel și El : același li s'a făcut părtaș, pentru ca prin moarte să-l surpe pe cel ce are stăpânia morții, adică pe diavolul,

15 și să-i elibereze pe cei ce de frica morții erau toată viața ținută în robie.

16 Fiindcă e de la sine înțeles că nu pe ingeri i-a luat El în grijă, ci pe urmașii lui Avraam i-a luat.

17 Pentru aceea era El dator să li se asemene ntru totul fraților, ca să devină El arhiereu milosiv și credincios în slujba lui Dumnezeu, spre a ispăși păcatele poporului.

11 PS 8,4-6, cu discreție citat de Pavel după Septuaginta.

12 Pavel preferă sensul temporal din Septuaginta : „pentru scurtă vreme” (pe durata intrupării Fiului Omului) în locul celui spațial-calitativ din textul ebraic : „cu puțin” (sub nivelul ingerilor).

13 Dumnezeu-Tatăl.

14 Fiul.

18 Că El Insuși fiind încercat prin ceea ce a pățit, și celor ce sunt în încercări poate să le ajute.

## CAPITOLUL 3

**Iisus e mai presus de Moise. Odihnă pentru poporul lui Dumnezeu.**

1 Pentru aceea, frați sfinți, părtași ai unei chemări cerești, luați aminte la Apostolul<sup>15</sup> și Arhiereul<sup>16</sup> mărturisirii noastre, la Iisus Hristos.

2 El credincios li este Celui Ce L-a rânduit, așa cum și Moise (a fost) în toată casa lui<sup>17</sup>.

3 Pentru că El S'a învrednicit de mai multă slavă decât Moise, așa cum ziditorul unei case are mai multă cinste decât casa.

4 – Că orice casă e zidită de cineva, dar Ziditorul a toate este Dumnezeu –.

5 Spre a da mărturie celor ce aveau să fie spuse<sup>18</sup> Moise a fost în toată casa Domnului credincios ca o slugă,

6 dar Hristos ca Fiu a fost peste casa Lui. Și casa Lui suntem noi, numai dacă pân' la sfârșit ținem cu tărie libertatea mărturisirii și mândria<sup>19</sup> nădejzii.

7 De aceea, precum zice Duhul Sfânt : **Astăzi, dacă veți auzi glasul Său,**

8 **nu vă învățoșați inimile ca atunci, la Răzvrătire, în ziua ispitirii în pustie<sup>20</sup>,**

9 **unde părinții voștri M'au ispitit și M'au pus la încercare, și timp de patruzeci de ani Mi-au văzut faptele !**

10 De aceea M'am mâniat pe neamul acesta și am zis : **Ei pururea rătăcesc cu inima și căile Mele nu le-au cunoscut ;**

11 **asa că juratu-m'am întru mânia Mea : Întru odihna Mea nu vor intra !**

12 Luați aminte, fraților, ca nu cumva în vreunul dintre voi să fie o inimă vicleană ntru necredință<sup>21</sup>, care să vă ndepărteze de la Dumnezeul cel viu.

13 Dimpotrivă, unii pe alții îndemnați-vă în fiecare zi atâta vreme cât putem s'o chemăm astăzi, pentru ca nimeni dintre voi să nu se învățoșeze cu înșelăciunea păcatului.

14 Căci ne-am făcut părtași ai lui Hristos, numai dacă pân' la sfârșit vom ține cu tărie începutul ființării noastre întru El<sup>22</sup>,

15 de vreme ce s'a zis : **Astăzi, dacă veți auzi glasul Său, să nu vă învățoșați inimile ca atunci, la Răzvrătire.**

16 Cine sunt cei ce auzind s'au răzvrătit ? Oare nu toți cei ce au ieșit din Egipt cu Moise ?

17 Și pe cine S'a mâniat El timp de patruzeci de ani ? Oare nu pe cei ce au păcătuit, ale căror oase au căzut în pustie ?

18 Și cui i S'a jurat că **nu vor intra întru odihna Sa<sup>23</sup>, dacă nu celor ce n'au ascultat<sup>24</sup> ?**

19 Și vedem că din pricina necredinței lor n'au putut să intre.

15 Apostol înseamnă trimis. În acest sens, Fiul este trimisul Tatălui, model după care și El îi trimite pe apostolii Săi (vezi In 20,21).

16 Arhiereu înseamnă Mare-Preot. Iisus Hristos, ca mijlocitor între Dumnezeu și oameni (tema centrală a întregii epistole).

17 Casa pe care i-a încredințat-o Dumnezeu : casa (poporului) lui Israel.

18 Să ateste avant la lettre adevărurile ce aveau să fie descoperite mai târziu de către profeți.

19 Mândria de a nădăjdui (în venirea împărăției lui Dumnezeu). Pavel folosește destul de des acest termen (într-o variantă a limbajului biblic românesc : laudă) spre a desemna, în sensul cel bun, sentimentul demnității (și chiar al superiorității) creștine, al celui ce posedă certitudinea că s'a angajat pe Calea cea dreaptă.

20 Referire la episodul din Is 17,1-7 (chinuții de sete, exasperați, Evreii au pus la îndoială prezența lui Dumnezeu în viața lor).

21 Viclenia necredinței : aceea de a mima credința – așa cum diavolul („cel-viclean”) mimează deseori puritatea și chiar sfințenia.

22 Adică puritatea credinței și curăția comportamentului proprii neofitului, nealterate de rutină sau de influențe străine.

23 În contextul citatului : odihna din Țara Făgăduinței, la capătul drumului prin Sinai ; în subtextul introdus de Pavel : odihna în împărăția lui Dumnezeu, la capătul Căii deschise de Iisus Hristos.

24 Și aici, cuvânt cu dublu sens : a asculta (prin auzire) și a se supune (prin voință).



# O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu



În oglindă : Radu Tudoran  
și Geo Bogza



Un tribun din veacul XX :  
Eugen Jebeleanu



Nicolae Velea caligrafiază Vorbă-n colțuri și rotundă



Dumitru Țepeneag face o  
netă deosebire între «dizi-  
denți» și «opozanți»



Un moment al criticii :  
Alexandru George

# PRIVIGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin” —

MARCEL LUCACIU

Scrisori către Isolda

numele tău  
ca o iarnă  
fierbinte

XVII

îți scriu  
pe cartela  
de piine  
pe cer gunoierii  
mătură norii  
jos  
în rigole  
cresc  
grăși trandafirii  
pe străzi  
sint doar manechine  
foamea iubito  
pîndește-n vitrine  
pierdut-am iluzii  
la banca speranței  
n-am nimic  
dar am totul —

XVIII

de dorul tău  
se face  
iarnă  
privirea cade  
în genunchi  
o burniță  
neagră  
se revarsă-n  
oraș  
îngropînd  
zoriile  
departe  
în fluvii albastre  
singele meu  
valsează

LIANA POTÎRCĂ

Timpul furat

Nostalgii

Dincolo  
de timpul ce mi s-a furat  
doar cite o bucurie trîndavă  
lincezindu-mi timpul.  
Nu mă mai minte culoarea  
ochi fără pleopă fiind  
o lumină murdară mă-ndurerează  
de pretutindeni.  
Nu, n-am să mai chem  
din nici o tăcere  
degeaba Pilat din Pont  
se spală pe milni  
pentru fiecare în parte.

Undeva, poate chiar lîngă noi  
trebuie să fie ceva cu mult mai presus  
de nu ne-ngheață sila  
față de timpul bolnav  
lovindu-se bezmetice de linii.  
E pitică minciuna și abia gingăvind  
cînd jerbe luminoase de cuvinte  
țîșnesc din anume fîntini.  
Chiar și iarba aceasta vestind  
o umedă toamnă prelungă  
în amintirea verii fierbinți,  
amarul ei ne-mbrățișează tandru...

MARIA ANEGROAIE

Canon  
din negru pustiu

Probabilitate

clipa cînd învăț un alfabet secret  
clipa Shakespeare  
noaptea cu Calea Lactee  
apasă pe trăgaci  
pentru a mă dezlega de suferințe  
pentru că iubesc mai presus de-orice  
chinul ce crește,  
stau față în față cu noaptea  
și chem bucuria  
ce sare peste obstacole.  
virtējuri de goluri  
alunec în timp singură într-o lagună  
incognito  
într-un cosmos iluminat  
un fel de plutire cu ploile susurînd  
la geam  
un fel de sfișiere ce mă poartă  
în labirintul miracolului.

o poartă înaltă aș ți  
a cărei închidere  
nu deschide o fereastră.  
Dar atît de puține povești  
trec peste acoperișul casei mele  
încît mă simt străină  
de propria-mi casă  
și nu pot fi poarta aceea înaltă  
ce se vrea împodobită de sărbătoare  
aprinzînd peste tot luminări

Trandafiri sălbatici cresc pretutindeni  
dacă în inimă n-aș purta  
ciobul oglinzii sparte  
și neliniștea ce nu mă lasă să dorm  
un trandafir roșu aș fi  
dar pe malul riului  
nu cresc trandafiri niciodată.

VICTOR MARTIN

Cîntec  
de bătut robotul

Și se gestionează munca de la om  
la om  
dacă mergem departe, departe ajungem

Pentru a ieftini benzina,  
vom scumpi apa  
pe cea caldă o vom lăsa așa : rece.  
Vom introduce bunul simț  
prin lege,  
il vom păzi cu armata și  
delatori ai timpului,  
vom călări pe multe cărți publicate  
pe hirtie mai scumpă decît poezia  
mințindu-ne că pacea  
tirile după ea premiul pentru pace.  
Hoțul de cumpărător vrea prea mult  
spunînd că munca nu poate supraviețui  
fără el.

Minuni peste noapte nu vor fi,  
dar se deschid expoziții  
de minuni făcute peste zi.  
Opoziția iubește puterea,  
scriu ziarele,  
și cîmpurile rămîn neînsămîntate.  
Neînsămîntate, de cine?!  
În Europa vom aluneca într-o zi,  
vor trece ani ;  
căzută pe jos,  
cea mai bună făină se face gunoi.  
Ironia scurtează coada la lapte,  
nu bogăția noastră de idei,  
iar femeia e exploatată  
cu bucați din ce în ce mai mici  
de zahăr.

Costumat ca de seră

Poetule, îndrăgostit de singurul tău  
citițor

născut dincolo de ocean  
sau încă nenăscut  
să fii sigur măcar de relativitate  
premiul Nobel te poate ucide  
se confundă uneori limba română  
cu limba românilor  
patria e o uriașă europă de șoapte  
unde poezia e ghilotină de zahăr.  
Birocrații, pe scaunele lor gestante,  
plini de hirtii pînă la inimă,  
cu limbi de lemn scoase  
într-o revoluție de o clipă,  
ne fac să auzim siberiei de noapte.  
În lupta aceasta cu lumina,  
Lucian Blaga nu trebuia lăsat  
să moară

iar alocația pentru nebunie  
să ne-o plătiți cînd vom fi sănătoși  
de toată  
Cu toții sintem de partea sfîrșitului  
cu noi, Dumnezeu și-a început  
tipărirea operei complete  
Priviți ! E ca și cum fiecare copil  
ar semăna cu Nichita.



## Traietoriile sacralului

„Dacă ar fi să ne luăm după unele preziceri, ce hărăzesc meleagului acesta „mioritic“ un destin ales, post-apocaliptic (Noul Canaan), ei, bine, semnele cele mai vădite le găsim deja în cimpul artelor plastice. Mai mult sau mai puțin disimulate, folosind pînă mai ieri elemente de limbaj ce-i facilitau, la adăpostul exprimării esoterice, penetrarea oarecum necenzurată în agora publică, tendințele de acest fel s-au descătușat astăzi și s-au amplificat. Inițial, ca un curent en vogue, apoi ca o manifestare tot mai justificată launtric, ruptă de exercițiul mimetic, reușind adesea performanțe notabile în planul conversiunii plastice a conceptelor teozofice.

Aurel Vlad ne relevă, în ambianța atît de propice desfășurării unor astfel de împliniri culturale, care este „Galeria Catacomba“, cit de necuprinse sînt teritoriile sacralului, atunci cînd artistul intră în panteonul de simboluri al credinței nelegat la ochi. Un foraj la mari adîncimi în straturile primordiale ale credinței, pare să ne propună sculptorul în această coplesitoare aventură a sa, la izvoarele civilizației. Un orizont în care se intersectează liniile afirmative ale revelației divinului, așa cum au răzbătut ele pînă la noi, multe nealterate, de timp și fără armura retorismului sectant, periferizant. Într-un templu al Îndumnezeirii, așa cum a fost el clădit de părinții spirituali ai omenirii, limbile își pierd chipul dizolvîndu-se în iluminarea Cîntării unice. Și-apoi Ruga — esență a spiritului, împliat sau fecit, înrobît sau dăruit — ce altceva este decît încredințarea firii noastre trecătoare Duhului etern și universal, cel aflător în dincolo de strimtul sălaș al limbilor și neamurilor?

Prin această consacrare a misticii, artelii se oferă șansa deplină a descătușării de poncifele teritorialității circumstanțiale și limitative. Ea devine astfel expresia particulară a universului.

Aurel Vlad dă concretețe unei asemenea aspirații. El are puternicul instinct al motivației arhetipale, trecută prin flama devoțiunii mistice ce a dobîndit-o la capătul unui migălos și pasionant exercițiu inițiativ. Pentru că, aveam să descopăr cu surprinzătoare încintare în expoziție, artistul rezumă în sinteze de o severă austeritate a mijloacelor plastice, dar cu o forță a detaliilor expresive puțin comună, un întreg univers de forme și simboluri convergente dintr-o multitudine de direcții și surse culturale. Ceea ce le unifică este substratul spiritual, ambianța regăsirii în creația umană a imaginii Divinului.

Vlad nu face din acest act al propriei revelații de esență teozofică subiectul unei polemici religioase, eclesiaste. El nu propune o viziune alternativă la cea consacrată de tradiția bisericicii creștine, dar evocă în termeni coerenți realități care au marcat etape distincte în zidirea acestui edificiu al spiritualității umane. În discursul său plastic sînt întrunite, într-un același teritoriu memorialistic, simboluri și construcții ale unui parcurs religios de o mare diversitate a formelor. Vlad le conservă în variante sublimite stilistic, prelucrate, însă, conform unui cod plastic ce-i este propriu. El recurge la materiale simple — lemn nefasonat, lut ars, fier — pe care le articulează în arhitecturi lapidare amintind incintele și mobilierul primelor înjghebări eclesiastice. Obiecte cu pronunțată vocație totemică din recu-



zita protocreștinismului iudeo-aramaic, coexistă alături de altare traforate reprezentînd însemne cabalistice și alegorii ale sacrificiului creștin și ale purificării.

O funcție iconică au toate aceste obiecte și imagini ale sacralului, de la proporția simplului reper domestic la cel destinat agorelor — obeliscul cu secțiunea în cruce, incinta sacră, altarul... În asemenea compoziții, sculptorul introduce, pe ample registre traforate, simbolurile consacrate, dar stilizate pînă la pierderea oricărei identități, decupînd într-un spațiu neutru doar un contur, ce rezumă un concept, pe care numai percepția omului modern o poate distinge cu discernămint. Pe verticala acestor impozante construcții arhetipale se disting, de jos în sus, simbolurile Adamismului și ale Păcatului original, ale Căderii Icarice, ale Judecării din urmă („Poarta Dreptății Divine“), ale Pedepsei (despovărea de însemnele trecătoarei puteri telurice), ale Plîngerii (Pietă), ale Înălțării prin Crucificare. Este, în viziunea artistului, o posibilă scară evolutivă a înțirilor simbolice, figurativ-icnografice și metaforice, învăluite în straiul melurgic al psalmodiilor rituale primordiale. „Incinta sacră“ — compoziție de o mare densitate și tensiune expresivă — este

o construcție plastică intens evocatoare a teritoriilor sacre, în care cadrilaterul „gardului“ împrejmuitor al „Ogrăzii“ — cum bine i-a spus un comentator — închipuie o succesiune de opt altare (Porți împărătești), ce refac, într-un discurs plastic progresiv, mai ampu și mai elaborat în planul simbolurilor plastice, același traseu evolutiv sugerat de reprezentările traforate în lemn l crucii-obelisc din centrul incintei. Acest ansamblu este o incununare spectaculoasă a viziunii, pe care artistul o desfășoară în sevente disparate în uvertura expoziției. El oferă o imagine de o pătrunzătoare coeziune a semnificațiilor și într-o manieră ce îmbină, în termeni foarte pațicuari, chiar originali, elemente ale profanului (ca propoziție arhitecturală) și ale religiosului (în planul simbolisticii).

Expoziția lui Aurel Vlad de la „Catacomba“ este împlinirea artistică profund întemeiată pe credință și expresiv cutezătoare a unui ideal, pe care spiritualitatea acestor locuri o justifică prin cele mai reprezentative monumente ale Devenirii sale întru Credință: Un act de continuitate pioasă și inspirată într-un teritoriu destinat universalității.

Corneliu Antim

## muzica

### O poveste de adormit copiii

Opera Română și-a propus să monteze o nouă operă pentru copii, optînd, în această dată, pentru cel mai celebru titlu de gen — „Hänsel și Gretel“ de Humperdinck. Era firesc, deci, să invite un regizor specializat în teatrul pentru copii, cu condiția ca acesta să aibă măcar tangențe cu muzica. A fost ales Cornel Todea, care, după propriile afirmații, se consideră un pianist ratat, așa că legătura cu muzica este clară.

Interpreții au repetat la cabină și, în sfîrșit, cu vreo trei săptămîni înainte de premieră, Cornel Todea, foarte ocupat cu montarea unui spectacol TV, a reușit să se întîlnească cu soliștii, care au fost cam șocați cînd le-a cerut să-i cînte puțin ca să audă cum e muzica, apoi au fost și mai șocați cînd regizorul a afirmat că nu prea are ce să facă în secvențele orchestrale, că sînt prea mulți „la-la“ în duet, așa că le va scoate din spectacol. A mai văzut, apoi, o casetă, a mai întrebat pe unii și pe alții și s-a născut o montare cuminte, convențională, fără nimic nou sau atrăgător, un băsmuleț prăfuit pentru bunicii nostalgici. O mamă cam a-furisită (Veronica Gârbu), un tată cam lubitor de băutură (sărutînd sticla pe care o ia cu sine cînd pleacă, „disperat“, să-și caute copiii — Nicolae Ur-dăreanu), un Hänsel (Lucia Cicoară-Drăgan) și o Gretel (Iulia Isaev) foarte

dornici să fie credibili și o Vrăjitoare ca o bunicuță simpatică pusă pe șotii pentru a-i distra pe nepoței (Elvira Cîrje). Prin pădure apar, în vis un Moș Ene ca un îngeraș imaculat în halne cu ciroală de sec. XVII, un Zorilă (tot imaculat) care, ca și îngerii-fete cu plete bretonate și rochii involte, se plimbă de colo-colo, într-o coregrafie lipsită de imaginație. Este adevărat că mai apar și niște spiriduși, și niște „turte-dulci fetițe“ (mai inspirați și ca aspect și ca mișcare) și mulți copii simpatici care, în final, mai schimbă puțin atmosfera (Corul pregătît de Aurelia Șandru).

Decorul, destul de încărcat și greoi (scenografia Adriana Urmuzescu) se încadrează perfect în ansamblul spectacolului, iar fumul și fulgerele nu trezesc nici spaima, nici interesul, chiar dacă Baba Clonța trece călare pe tradiționala mătură proiectată pe ecranul unei (să zicem) cortine, purtată, apoi, sub forma unui decupaj oribil, de copiii care se reîntorc acasă.

Programul de sală aduce cîteva detalii, dar este departe de programele teatrale profesioniste. Surprinde aici și repartizarea realizatorilor spectacolului — în exterior, la vedere, sînt nominalizați soliștii, asistenții de regie, corepetitorii, suflerii, peruchieri, crotori, boiangii, dar unde sînt regizorul, scenograful și dirijorul (Lucian Anca)? Undeva, în interiorul programului, alături de dirijorul de cor (Stelian Olariu) și de coregraf (Roxana Colceag), spectatorii descoperind numele lor doar dacă, în pauză, vor citi pliantul. Dacă nu...

În ziua de azi, cînd copiii vîd filme SF, se joacă cu rachete și cu calculatoare, conceperea spectacolului într-o asemenea manieră este, din start, anacronică, oricum neinteresantă pentru copii, fapt confirmat, în seara premierei, cînd cei mici aflați în sală și-au găsit fel de fel de ocupații cu care să-și „omoare“ timpul (mai ales că nici nu înțelegeau ce spun soliștii fără dicție).

Se pare, că regizorul a dorit ca, în final, o mașinărie să facă baloane de săpun — de ce, nu știm, dar știm că lipsa acestora l-a supărat foarte, determinînd și lipsa propriei aplauze finale. Și tot „gurile rele“ șopteau că uvertura s-a cîntat doar la premieră (cînd în sală mai vin și cronicari, și oarece muzicieni), dar se va renunța și la ea, pentru că... e plicticoasă. Este foarte ușor să tai — problema este ce rămîne în loc?..

Anca Florea

## parțial color

### Arta de a îngina

„Fiecare joacă la o singură poartă“ se exprima foarte plastic social-democratul Constantin Avramescu, chemat să dezbată, împreună cu liberalul Dinu Patriciu, programul guvernului Văcăroiu, atît de discutat de controversat și, nu în ultimul rînd, o sursă inepuizabilă de umor, după cum aveau să demonstreze alți doi reprezentanți ai opoziției, fesenistul Dijmărescu și țărănistul Ciomara. Altfel zis, în loc să aducă la „masa verde, față în față“ reprezentanții puterii și ai opoziției, prezenții teleașii au găsit de cuviință să-i invite pe rînd, ca nu cumva fedesenistii — pe care-i știm extrem de convingători! — să mai strălucească încă o dată. Așa, l-au sacrificat pe cei doi binecunoscuți comici ai ecranului, purtați cu ursul și pe la alte emisiuni, Costin Buzdugan și Alexandru Popescu. Primul, după cum am mai spus, s-a remarcat cîndva în „noțiunea“ de cenzură, tîind cu sînge rece în imagini vii, fiind o perfectă coadă de topor, cel de-al doilea a ieșit la rampă cînd l-a ridicat osanale domnului Iliescu. Păi, în asemenea condiții, n-a mai fost dialog, ci monolog. Lăsînd la o parte faptul că nici Constantin Avramescu n-a eclipsat pe nimeni, putem spune că a fost doar show-ul lui Dinu Patriciu, la ora actuală, vîrfurile de lance ale opoziției în Parlament. Liberalul merită să fie așa ceva, fiindcă atacurile sale împotriva imposturii, demagogiei, pol-

troneriei sînt bine pregătite, substanțiale, reconfortante uneori. Nu numai că are stofă de politician, dar și o gîndire economică impresionantă. Pledoariile sale au elucidat multe probleme, care, fie că sînt puse fals, fie că sînt voit amestecate, treneză reforma și îngrijorează populația. „Redarea proprietății — argumenta domnia sa — nu e o favoare pentru români, ci un drept natural al lor. Dar nu numai cea agricolă, ci și cea imobiliară, cu mori, cu ateliere, pentru că au fost luate abuziv de stat“. A mai spus ceva Dinu Patriciu care trebuie luat în seamă de mai marii zilei. „Un om care are proprietate n-are nevoie de tătucul-stat să-l protejeze, capătă el însuși autoprotecție socială. Numai oamenii prosperi fac economia prosperă.“ Numai că multe legi la noi sînt improvizate și nefinalizate. Legea fondului funciar a fost în așa fel concepută ca să rămînă în plicioare și I.A.S.-urile. Altele aduc în prim-plan îmbogățirea de război (și știm noi despre ce băieți se vorbește!). Poporul e mereu mințit, ademenit, așa cum s-a întîmplat și-n campania electorală. S-a vorbit atunci de un program anti-criză, de crearea unor noi locuri de muncă, de stoparea inflației, or, tocmai acela care s-a lăudat, ajunsă acum la putere, sînt incapabili să-și respecte promisiunile. În plus, nu recunosc eșecul strategiei lor, nu dau lămuriri pentru degradarea nivelului de trai, prezintă în fața Parlamentului un program compozit și vor, pe de altă parte, să primească „stîmna noastră și mîndria“. Parsive vremuri!

Plasarea celor doi reporteri în această discuție a fost în consonanță cu logica programului. Costin Buzdugan s-a plîns de la început că nu-i locul lui aici (noi credem că nici la Televiziune!). În vreme ce Alexandru Popescu, animat de propensiuni elitiste, n-a făcut altceva decît să-și îngine partenerii de emisiune, fiindcă tot ceea ce a spus a stat sub semnul amatorismului și nebulozității. Nu întîmplător Dinu Patriciu îl mai prindea din cînd în cînd de mînă, nu doar să-i tempereze relul oratoric, ci și să-i acorde o protecție liberală că, dacă ar fi tăcut, ar fi părut și el mai deștept. Insistînd, s-a dat de gol. Căci golul e performanța sa.

Marius Tupan





## Un text «interesat»

„Criticii vorbesc de multe ori despre **deconstrucție**, — spunea, ironic nu demult, un comentator al fenomenului literar contemporan — cam la fel cum vorbesc gurmanzii despre apa minerală: îi laudă virtuțile medicinale dar, când se așază la masă, beau tot vinurile vechi pe care le știu de la bătrînii podgoreni“. Adevărul e că, după atîția ani de cînd doctrina deconstructivistă și-a făcut apariția în amfiteatrele și pe coridoarele universităților, sînt mult mai multe texte teoretice decît aplicațiile lor. S-ar părea că momentul comentariilor, al raportărilor la ideile filosofilor (îndeosebi ale lui Nietzsche și Kierkegaard) se prelungește, că fundamentarea teoretică simte încă nevoia unor argumente convingătoare.

Unul dintre cei care asociază semnificativ discuțiile teoretice cu analiza deconstructivă la obiectul cultural e Christopher Norris, profesor la Universitatea Țării Galilor de la Cardiff. Dar, simptomatic așa spune, cărțile lui sunt publicate în Statele Unite: între 1982 și 1989, data volumului pe care l-am avut la îndemînă\*), el a publicat șase cărți, cum se vede aproape cîte una în fiecare an. A început cu o carte care, după frecvența cu care am regăsit-o citată de alții, a devenit un adevărat reper în însuflețitele dispute provocate de acest subiect: **Deconstrucția: Teorie și practică**. În anul următor, 1983, a tipărit o amplă analiză a operei unui muzician din secolul al XX-lea — Gesticovici. A continuat, în 1984, cu un volum de eseuri privind retorica filosofiei, interpretată, firește, tot din per-

spectivă deconstructivă. A continuat, în aceeași alternanță a teoriei cu practica enunțată în volumul de debut, cu o antologie de comentarii referitoare la Orwell, alese dintre interpretările criticii de stînga și comentate, firește, dintr-un unghi deconstructivist. Apoi, din nou, o construcție teoretică: **Deconstrucția — Filosofie și Teorie**. Și, în sfîrșit, cartea de față.

S-ar înșela, deci, cel care ar crede că suita volumului lui Norris ar conține datele unei evoluții, ale unei asimilări treptate a problemelor și, eventual, o lărgire a orizontului teoretic. În realitate, premisele întregii sale viziuni au fost stabilite încă de la început și cărturarul britanic își continuă îndelunga meditație asupra formelor contemporane ale teoriei discursului, pe care, de-a lungul constituirii operei sale, le-a analizat, tocmai pentru a le înțelege dificultățile. În centrul acestor încercări se situează, evident, filosofia lui Derrida, pusă consecvent în relație cu cele mai importante mișcări intelectuale ale epocii noastre.

Sensurile cuvintului **interes** sînt, în cartea lui Norris, numeroase, preluate fiind, în primul rînd, cele puse cîndva în lumină de Kierkegaard: **inter esse** însemnînd deopotrivă la mijloc și o **problemă care preocupă** pe cineva. Pentru Norris, ideea de interes al teoriei contemporane se extinde dincolo de limitele disciplinelor particulare: el dovedește o preocupare constantă față de proliferarea modurilor diverse de înțelegere a discursului. Toate eseurile din volum revelează constant această

preocupare; orizontul lor — de la Shakespeare și Pope pînă la critica muzicală, la deconstrucție și la filosofia analitică — e conturat de sensul Kierkegaardian preluat de ele: Norris se află în **mijlocul** ampleror mișcări culturale de la acest sfîrșit de secol.

Poate că, totuși, cartea lui deschide perspectiva spre un al treilea sens al „interesului“, nementionat de filosoful danez, un sens deopotrivă moral și politic. În **Politica**, Aristotel dădea înțeles deopotrivă acestei idei de **înțeles**, și preocupării de ordin etico-politic care se deslușește acum în cartea lui Norris. Stagiritul, să ne amintim, făcea deosebirea între „două feluri de a obține bogăția“: buna chibzuință a gospodarului și cutezanța înțeleaptă a neguțătorului. Cea dintîi, spunea el, e necesară și pe deplin vrednică de cinste, în vreme ce aceea care se naște din schimbul de mărfuri, e pe drept cuvînt privită cu bănuială, pentru că nu e pe potrivă naturii și înseamnă un meșteșug de pe urma căruia oamenii dobîndesc cîștigul unul de la celălalt. Cel mai demn de dispreț dintre toate aceste meșteșuguri e **camăta**, prin care se dobîndesc cîștigul din mînuirea banului, și nu a obiectului natural. „Banul a fost născocit pentru a înlesni schimbul și nu pentru a sporii **interesul**: și acest cuvînt, **interes**, care înseamnă nașterea banilor din bani, se aplică la creșterea banilor, pentru că odrasla îi seamănă părintelui. Din toate felurile de dobîndire a avuției, acesta e cel mai nefiresc“.

Nu îl invidiez cituși de puțin pe eventualul traducător al textului lui Norris: în englezește, cum se știe, **interes** înseamnă și interes și dobîndă: nu îmi dau seama ce soluție va găsi el pentru rezolvarea acestei omonimii, esențială pentru întreaga demonstrație a lui Christopher Norris. Criticul britanic insistă asupra multiplicării tipurilor de aplicare a teoriei literare în teritoriul altor discipline — în filosofie, în istorie, în știința dreptului de pildă, unde extensia analizei discursului creează complexe probleme politice și etice.

Cu alte cuvinte, Norris încearcă să plaseze teoria contemporană într-un cadru care permite diverselor „interese“, deopotrivă pozitive și negative, generate de această teorie, să devină mai clare. Astfel încît el poate să citească texte diverse, să le surprindă sensul și să facă din ele tot atîtea ocazii de

explorare a consecințelor etice și politice ale deconstrucției. Procedînd astfel, el formulează întrebări privitoare la teoria contemporană a discursului, întrebări care mi se par a fi cu adevărat fundamentale. Investigarea minuțioasă a textelor și a problemelor locale se combină cu o înțelegere largă a diferitelor sensuri ale **interesului**.

Ai tot timpul senzația, de undeva din fundal, glasului lui Paul de Man, a cărui operă Norris o recitește mereu. De fapt, această operă este, pentru oricine încearcă să străbată teritoriul cu relief capricios al teoriei deconstructiviste, ceea ce s-ar putea chema „un punct obligatoriu de trecere“. Norris nu urmărește o nouă plasare a lui de Man în contextul recent descoperitelor „textuale belgiene“; ci încearcă o reinterpretare a „modului de remodelare a problemelor în cuprinsul unei lingvistice retorice sau al unui registru tropologic“. Procedînd astfel, el continuă o latură esențială a preocupărilor teoretice ale lui de Man; e explicit efortul lui de a demonstra inteligența „dezinteresată“ a deconstrucției austere a marelui său predecesor, punînd în evidență ușurința cu care sînt „colonizate“ alte discipline și, mai presus de orice, probleme politice și etice ridicate de această „colonizare“.

Și, totuși, de dincolo de Paul de Man, se deslușește silueta lui Derrida, mai puțin gravă, mai puțin austeră, totuși „interesată“ a teoreticianului francez reprezintă mai puțin o remodelare a eticii în retorică decît o **prezentare** a eticii ca **retorică**, „un auz fin“ — cum spunea Norris — care distinge riscurile scrierii și ale interpretării. Pentru că retorica „jocului textual literar“ e de substanță derridiană, meditația lui Norris e un **test** — sau un **eseu**, în înțelesul literar al termenului — al erorii aristotelice privind „nefirescul“ **interesului**.

Cu alte cuvinte, „recitirile“ sale definesc o modalitate de lectură **interesată** în care se concentrează perspective diverse. Ele se impun ca un **moment** al teoriei contemporane în care aspirația etică a discursului din ultimele două decenii, cu uriașul **interes** generat de ea, poate fi concretizată într-un text coerent.

Dan Grigorescu

\*) Christopher Norris, **Deconstruction and the Interests of Theory**, Norman University of Oklahoma Press, 1989

## Marguerite Yourcenar

### O femeie strălucitoare și timidă

Am tradus în franceză **Valurile**, acest penultim roman de Virginia Woolf și nu-mi pare rău deoarece zece luni de muncă mi-au adus drept recompensă o vizită la Bloomsbury, și două ore, scurte, în compania unei femei strălucitoare și în același timp timidă, care m-a primit într-o cameră cufundată în asfințitul de soare.

Se întimplă, ca mai întotdeauna, să te înșeli cu privire la scriitorii timpului tău: ei sunt fie supraevaluați, fie denigrați. Nu cred, totuși, să greșesc dacă o așez pe Virginia Woolf printre cei patru sau cinci maeștri ai limbii engleze, și printre puținii romancieri contemporani ale căror opere se vor putea menține mai mult de zece ani. Și aștept, în ciuda atîtor semnale dezarmante, ca spre anul 2500 să mai existe totuși câteva spirite suficient de inteligente pentru ca să poată aprecia subtilitățile acestei arte.

Pentru ce mă refer mai cu seamă acum, la o cârticică mai puțin cunoscută și pe care Virginia Woolf a publicat-o în 1930? Ea are titlul **Street-Haunting** (care s-ar putea traduce, nu prea greșit, cu **Jefuitorul** de pe străzile Londrei), și ne obligă să luăm parte la tălăzuirea nestatornică — și totuși deloc confuză — a unor imagini, senzații și amintiri care fac invazie în mintea unui trecător care și-a luat drept pre-

text cumpărarea unui creion doar pentru a face o plimbare prin străzile centrale ale unui mare oraș machiat magic de sosirea nopții și de lumini. Să admitem că acest neînsemnat pretext este extraordinar de woolfian și că adesea argumentele Virginiei nu sînt altceva decît propriile sale creioane? Să ne amintim că arta scriitoarei este de esență mistică, cu toate că ea ezită sau neagă să i se ofere o asemenea determinare. Pentru Virginia Woolf privirea este mai importantă decît obiectul contemplat, și în acest du-te-vino din lăuntru în afară care constituie toate cărțile sale, lucrurile sfârșesc a căpăta aspectul curios de iritant al unor momeli întinse vieții interioare, de capcane prin care gîndirea își introduce tentaculul fragil, pîndit de pericolul de a se strangula, printre aceste toate nade ale sufletului. Despre univers ne putem face o imagine foarte deosebită de acest impresionism patetic, însă nu e mai puțin adevărat că autoarea **Valurilor** a știut să ferească, sub pulsația multiformă, zbuciumată și sprintană a senzațiilor ce trec, această limpezime netedă care este echivalentul formal al liniștii sufletești. În felul acesta fluviile capătă imaginea superficială a lucrurilor perpetuu trecătoare, care nu tulbură întru nimic transparența profunzimilor lor, nici muzica produsă de scurgerea lentă spre mare.

Ochiul nu este un geolog, spune Virginia Woolf, nici măcar un scofandru și nici un căutător de tezaure ascunse. Ochiul plutește cu blîndețe în voia valurilor.



Poezii ar putea fi clasificați ținîndu-se seamă doar de calitățile privirilor lor, și atunci noi vom putea aplica definiția Virginiei Woolf în primul rînd sie însăși. Ochiul neobosit al lui Balzac este un căutător de tezaure ascunse. S-ar putea menționa, de asemenea, marele ochi-ogîndă al lui Goethe, s-ar putea evoca fără necuviință farul intermitent ce a fost ochiul lui Hugo, s-ar putea compara frumoșii ochi ai lui Rilke, ai lui Novalis sau ai lui Keats, cu privirea magică și tremurătoare a astrilor. La Virginia Woolf asistăm la un fenomen foarte diferit și poate mai

puțin obișnuit: aceeași ochi, atît naturali ca o corolă, care se dilată și se retractă alternativ ca și o inimă, cînd mă gîndesc la martiriul care este munca de creație pentru orice mare artist, și la admirabila cantitate de imagini noi pe care literatura engleză o datorează Virginiei Woolf, nu pot nu reamintesc cel puțin pe Santa Lucia din Siracusa, care și-a dăruit orbilor din insula sa natală admirabilii săi ochi.

In românește de Ezra Alhasid



# Petros Haris:

## CU PANAIT ISTRATI

Trecind pragul venerabilei virste de 90 de ani, academicianul Petros Haris (n. 1902) continuă să domine lumea literelor elene, atât prin prezența activă în presă (semnează, din 1933, fără întreruperi, articolul de fond din revista bilunară „Nea Estia”, al cărei director a fost până în 1990), cât și prin creația literară

(celor 42 de titluri apărute între 1924—1990, li s-au adăugat recent alte două: Bătălii spirituale de ieri și de azi, 1991 — din care am selectat textul consacrat compatriotului nostru Panait Istrati — și romanul Virtej de vint, 1992, în care scriitorul dă încă o dată măsura talentului său narativ).

una entuziasm. Aceiași oameni care îl ridicau în slăvi nu șovăiau să-i conteste orice valoare. Aprobarea generală a durat doar câțiva ani. Apoi a început o luptă care l-a obosit mult, l-a măcinat, l-a scirbit. Nu mai avea toată lumea de partea lui. Întotdeauna jumătate erau rivalii lui: burghezii, când ridica în slăvi sovietele, cei de stînga, când s-a întors dezamăgit din Rusia și a început cunoscuta lui polemică. În cele din urmă a rămas singur cu dușmanii. Era socotit trădător de ambele tabere. Și foarte puțini mai erau cei care nu uitaseră că-i admiraseră cîndva opera.

Cu toate acestea, prietenii și rivalii trebuiau să stăruie mai mult asupra talentului, decît asupra ideilor lui, care

erau schimbătoare, sau a declarațiilor lui care nu trebuiau luate întotdeauna în serios. Istrati avea capacități narative care fermecau cititorul, care îi ofereau pagini originale și-l relaxau de celelalte lecturi, de romanele și nuvelele prozatorilor cu experiență de viață limitată și puțină fantezie. El avea de oferit lucruri noi, avea de înfățișat obiceiuri necunoscute — Balcanii conti-

nuau să fie atît de departe de Europa! — și toate acestea erau povestite în felul lui unic, adică cu simplitate și sinceritate.

Avea dreptate scriitorul român Petrice Martinescu cînd scria referitor la prietenia dintre Nikos Kazantzakis și Panait Istrati: „(Istrati) își cunoștea forțele, știa că dincolo de granițele Brăilei, ale copilăriei și ale aventurilor proprii nu putea să creeze nimic viabil ca narator”. Și e corectă și afirmația ce urmează: „Am înțeles îndată că această carte (Toda-Roba a lui Kazantzakis) nu era o simplă invenție literară și nu mi-a fost greu să recunosc în personajul Azad chiar pe Panait Istrati cu temperamentul lui vulcanic, de nedomolit, capabil să izbucnească în explozii de entuziasm nestăvilit, dar și gata oricînd să facă cele mai mari greșeli”.

Acesta era Panait Istrati. Iubirea pentru om este, desigur, perceptibilă în toate paginile cărților sale. Dar n-a iubit numai el omul. Alții s-ar putea să-l fi iubit și mai mult. Însă Istrati a povestit cu o elocință aparte — cu elocința care nu face uz de cuvinte inutile —, și-a povestit propriile chinuri. De altfel, așa era Panait Istrati. Un narator viguros și un pictor de moravuri care a făcut publicul european să arate interes pentru viața popoarelor din Balcani: nimic mai mult, dar nimic mai puțin.

Prezentare și traducere:  
Elena Lazăr



Tentația retrospectivelor mă ducе cu gîndul la scriitorul greco-român Panait Istrati, care a surprins și a fost atît de mult discutat la vremea sa. Era în iarna lui 1927 cînd Istrati a venit la Atena. În acea perioadă autorul Chirei-Chiralina devenise legendă. Viața aventuroasă, succesele literare, temperamentul năvalnic, stîrneau nu numai curiozitatea, dar și comentarii de tot felul. L-am cunoscut și eu personal în ajunul Anului Nou. Nu e cazul să-mi ascund prima impresie: am fost stîmjenit de manierele lui. A ajuns cu întîrziere la întîlnirea pe care o organiza pe atunci în fiecare ajun de An Nou Uniunea Redactorilor. Era de fapt o serată festivă iar el a apărut, spre surprinderea tuturor, încălțat în cizme, care i-ar fi fost necesare pentru zăpezile Rusiei, dar nicidecum la Atena. Prin aerul pe care-l ația, prin gesturi, prin ceea ce se spunea arăta că sfidează manierele vieții burgheze. Fața brăzdată de durere și lipsuri — toată numai pungi și riduri — m-a făcut să mă apropiu de el. Toate celelalte mă alungau, îmi stîrneau neîncrederea. Iar cînd s-a stîns în primăvara lui 1935 și am scris un text în memoria lui, nici atunci n-am putut să las deoparte prima impresie și am mărturisit că de fiecare dată cînd citeam o carte nouă de-a lui, încercam să uit noaptea aceea de Anul Nou, ca să pot savura cum se cuvine farmecul narativ unic și admirabilele pagini de descrieri de moravuri.

Din vremea cînd Romain Roland l-a scos din anonimat — în jurul lui 1920 — și l-a asigurat interesul marelui public, pînă în ultimele zile pe care le-a petrecut în România, avînd drept prieten credincios o frumoasă studentă, această a doua viață a lui a cunoscut cele mai mari furtuni și dezamăgiri. Nici opera literară nu stîrnea întotdeauna

Urmare din pag. a 12-a)

## Scrisori către Rachel

pe Jean Moréas, autorul Stances-lor, „le Poème de la perfection”, cum le numesc admiratorii săi. Știi, l-am cunoscut pe Moréas pe vremea cînd el, student, coleg cu fratele meu, era un dandy și un plămuitor de versuri frumoase care nu catadicsea să se uite la mine, un biet și neînsemnat provincial. Ne-am reîntîlnit aici, la Atena, 1897, cînd a venit să-și revadă patria sacră, poet vestit pe-atunci al Pelerin passionné. Pe-atunci însă eram și eu autorul Iambilor și Anapeștilor, pe care-i publicasem cu puțin înainte ca el să scrie Stances. I-am oferit volumașul și se pare că l-a impresionat expresia concisă pe care visa și el să o redea în franceză. Reîntors la Paris, el a fost primul care m-a prezentat lumii literare într-o mare revistă internațională, Cosmopole, care apărea în 3-4 limbi. Și a vorbit despre Iambi și Anapești într-un mod atît de măgulitor pentru mine că-i datorez recunoștință eternă în adîncul sufletului meu. Curios este că sublinia prin „Quel art, exact, avise, charmant!” tocmai simplitatea și claritatea lor, în timp ce în țara mea mîj se lipise de spate eticheta de neinteligibil. Dar fie! Mă întîlnisem așadar cu Moréas, grecul Padiamantopoulos, care revenise chipurile la Atena și-l însoțeam în plimbări și așa fi vrut să-i mulțumesc și nu găseam cuvintele potrivite, fiind amîndoi tăcuți din fire. Deodată, în timp ce ne plimbam, mi-am amintit că are un poem scurt, de o inefabilă grație, inclus într-un volum de proze, Variations sur la vie et les livres. Poemul se referea la un trandafir. Și i-am spus: Maître, în poemele dvs. pomeniți des de trandafiri dar, vă amintiți? aveți un poem despre trandafir care mi se pare că e cel mai frumos din ce ați scris și poate dintre cele mai izbutite din cîte a dăruit Muza Panteonului francez. Poetul nu-mi răspundea, dar încerca și el să și-l amintească. În mine însă începuseră să răsunе cele trei strofe și astfel m-am trezit (...)

88.

Simbătă, ora zece seara

Foarte încet îmi vine cheful și tare mi-e teamă că nu-mi va ajunge viața, sigur nu-mi va ajunge ca să duc la bun

sfirșit toate planurile. Azi am trăit cu ideea fixă să termin scrisoarea pe care o datorez Comtesse-i de Noailles. Am reușit în sfîrșit. Vei spune: Atîta pregătire pentru o scrisoare? Nu. Dar este vorba de o scrisoare literară: trebuie să răspund unei comisii care-mi face o mare onoare și unei mari poetese care mi-a transmis această onoare. Am scris-o, se înțelege, în greacă, cu intenția s-o traduc singur în franceză și să cer apoi părerea altora mai pricepuți ca mine la condeiul francez. Aș vrea să păstrez, pe cît posibil, stilul sintetic al originalului. Mai adineauri a trecut pe-aici prietenul meu poetul Tsatsos (Konstantinos). A avut bunătațe să mă scape de corvoadă. A luat el textul să mi-l traducă și să fac eu revizia finală. Nu-mi aduc aminte dacă ți-am vorbit de scrisoarea poetului Embirikos către Tsatsos în care elogiază Trilogia sufletului. Îl despăgubește astfel pentru toate ineptiile care s-au scris aici... (...)

129.

(1924)

Intuneric, s-a stîns focul, noapte, tăcere, mă simt de parcă m-aș afla în patria mea pustie și o umplu eu cu soarele meu care ești Tu, soarele meu. Însă soarele arde, iar eu dîrdii de frig. Căldura lui nu-mi ajunge, de parcă ar răzbate de foarte departe. Și totuși fiorul meu este fiorul febrei pe care



tu o aduci îarăși. Cum o să primești oare cuvintele mele? Fiindcă, oricît aș vrea să-ți spun, nu pot să ți le spun. Ceva în învăpăiatul și nebunescul meu Da îmi răspunde întotdeauna Nu. Și cite pot să-ți spun, nu le vreau, fiindcă nu-mi sint de-ajuns. Aș vrea cuvintele pe care le simt și le păstrez în mine, aduse și aprinse de tine, să ți le spun pe toate dintr-o suflare. Voi putea oare să ți le Imprăști la picioare — chiar dacă ar fi să calci pe ele — nu vorbind, ci scriînd? Nu știu. Dar mi-e teamă că, chiar de-aș putea să izbucnesc, vorbele acestea ar fi inutile, fiindcă toate sint cuprinse, rezumate, concentrate în acest cuvînt străvechi care nu se demodează totuși niciodată, etern în frumoasa lui banalitate: Te iubesc! Sau mai bine: TE IUBESC. În acest cuvînt e un geamăt și un răcnet totodată pe care-l cunosc numai cei care se zbat între raiul și iadul iubirii care este Unică; tout le reste est littérature, cum spune și Verlaine.

197.

(1926)

Chère et divine Clarté, cum e cu putință să treacă o săptămînă întreagă fără să te văd? Ba chiar mai mult de-o săptămînă! Luni știam că o să vii. Miercuri te așteptam aplecat pe paginile lui Rilke. Apoi, în cele cîteva rînduri — știi care — am citit și răscitit



o mică frază: Je vous aime bien... Și simțeam fremătînd în mine toate frissons ale lui Rollinat și versurile lui Dante. N-a mai rămas în mine nici o picătură de singe care să nu te dorească. Chère et divine Clarté, cum să nu înnebunești citind și recitînd mica frază: Je vous aime bien... verbul de mil de ori repetat care nu-și pierde divinitatea! Să fie oare adevărate versurile lui Rilke? Car rappelle-toi les amants, comme le mensonge les surprend à l'heure des confessions. Nu, nu cred. Un singur adevăr există pe lume și acesta se află pe buzele omului, în virful penei, cînd șoptește sau așterne pe hîrtie acest cuvînt: Je vous aime bien! Cum ascunde acest bien în el două frumoșii neprețuite: și mult și bine... Dar nimic nu-i mult în mine și nimic bine după absența ta de azi și miile de gînduri negre pe care le naște: Unde ești? Ce faci? Cum te simți? Am vrut să-ți scriu de miercuri, dar n-am avut forță. Apoi m-a obsedat ideea că o să te văd azi, vineri și nu ți-am scris nimic. Și uite că a venit vînera și n-ai apărut. Nu mai rezist să-ți scriu mai multe.

Ai primit Art vivant pe care ți-am trimis-o? Din cartea lui Rilke n-am apucat încă să citesc nimic, în afară de versurile însemnate cu creionul. Și visam asupra lor și vedeam în ele ochii tăi negri îngîndurați. La o pagină m-am oprit îndelung: Il ne faut jamais de désirer. Je crois qu'il n'y a pas d'accomplissement, mais il y a des vœux à longue échéance, qui durent toute la vie, de sorte qu'on ne pourrait même pas attendre leur accomplissement... Frumos, dar discutabil... Este o altă față a medaliei... Dar acum n-am forță să continui scrisoarea. Gîndul că suferi mă îngheață. Aveam atîtea să-ți spun. Dialogurile mele tainice cu tine și visele mele înaripate, nenumărate.

Pînă nu am vești de la tine, pînă nu te văd din nou, nu-mi voi găsi locul. Nu vezi cum îmi tremură mîna? Nu vezi în ce hal scriu?

Azi era o zi bună, dacă te-ai fi simțit bine, nimic nu te-ar fi împiedicat să vii. Și mă gîndesc că se apropie iarna, că săptămîna asta poate se vor ivi treburi neprevăzute. Îngrozitor!

Poetul îți trimite mij de sărutări și te așteaptă neapărat.